

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր

Խորունկ յուզումով է որ հրատարակութեան կու տամք Ոսկանեան շրջանի գիրքերու յիշատակարանները, որոնք, իրենց ժլատ բայց ամէն բան ըսող տպագրում ընդմէջէն ի յոյս կը բերեն շրջանի մը եւ մասնաւոր Ազատակի մը ճշիւրում խումբ մը մեծագոյն յիշատակները անկործնելի վատարակն ու գործունէութիւնը:

Կը խորհիմք որ մտաւարկաններու, բանասերներու եւ պարզ ընթերցողին համար հաւասարապէս հետաքրքրական եւ օգտակար նշանակութիւն պիտի ունենայ յիշատակարաններու այս մէկտեղումը, որովհետեւ անոց շնորհիւ բազմաթիւ հարցեր կը լուսարարուին: Մանաւանդ որ խնդրոյ առարկայ գիրքերէն շատ քիչ օրինակներ պահուած ըլլալով՝ ամենց յիշատակարաններուն նման ամփոփումը մէկ վայրի մէջ կրնայ իր օժանդակութիւնը բերել ուսումնասիրողներու եւ կամ այլ նիւթով շահագրգռողներու:

Յիշատակարաններու այս մէկտեղումը սկսած ենք Նոր-Ջուլայի Ս. Ամենափրկչեան վանքի ինքնահնար տպարանէն 1841-ին եւ 1842-ին լոյս տեսած Հարանց վարձով եւ Աւետիքի Ժամագիրքով: Ասիկա ամբողջ համար՝ որ Ոսկան վարդապետ, Բէ՛ որպէս Ջուլայեցի եւ Բէ՛ մանաւանդ որպէս շաշկերտ Խաչատուր Կեսարացիի՝ շարունակողն ու իր գարգացման հաս-ցընողն է Կեսարացիի տպագրական ծրագիրներուն եւ գործունէութեան: Նմանապէս, Ոսկան երեւանցիի Ամսեղերտմի եւ Մարտիրոյ մէջ տպած գիրքերէն զատ, Ալատի ունեցած ենք նաեւ իր վախճանումէն ետք Մարտիրոյ մէջ Սողոմոնի եւ Աւետիքի ջանքերով տպուածները, ինչպէս նաեւ 1885-էն յետոյ Ամսեղերտմի մէջ սկսուած վաճառքներէն շրջանի հրատա-րակութիւնները, որոնք կը տեսնեն մինչեւ ԺԸ. դարու առաջին տասնամիակը մօտաւորապէս: Այս ձեւով մօտաւոր պատկեր մը տրուած կ'ըլլայ մեր տպագրութեան Ամսեղերտմեան շրջանին:

Յիշատակարաններու այս մէկտեղումն համար օգտագործած ենք Երուսաղէմի Սըր-բոց Յակոբեանց վանքի կիսկէնկեան Մատենադարանի մէջ գտնուող հրատարակութիւննե-րը: Ոսկանի կամ վաճառքներէն հրատարակութիւններէն ուսման յիշատակարան չունին, հետեւաբար անոնք չեն յիշուած հաս. նմանապէս չենք յիշատակած այն գիրքերը (թիւով շատ քիչ) որոնք չեն գտնուիր Մատենադարանին մէջ: Այս մասին պիտի անդրադառնանք հետո-գային, երբ պատրաստենք կիսկէնկեան Մատենադարանի մէջ պահուող այլ գիրքերու 1512-1800 շրջանի ցուցակը:

Յիշատակարաններու ուղղագրութիւնն ու կետադրութիւնը պահած ենք նոյնը, մեր կողմէ բաժնւով միայն կրճատուած բառերը:

Ա. Գ.

Հ Ա Ր Ա Ն Ց Վ Ա Ր Ք 1841 Նոր-Ջուլայ

Փ

առջ ամենատարբերորդութեան հոր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ: Որ եւս կարողութիւն տառապեալ անձնեցաւ. Հասանել յաւաքս գրոցս որ կոչել հարանց վարձ: Թվին. ա. դ. ի թողանք շը որ սպանան: Յանապատն Նոր Շուլայայի ի Բազմաւորութեան պարտեց-նան սէֆոյն. եւ ի հայրապետութեան Սուրբ էջմիածնայ. տեսան Տէր Փրկչկոյսի: Յիշա-տակեան Գիւլաղաղապէս Շուլայայ: Իշխանաւոր Պարսն իտլայ Սարժուպին իմաստոյ եւ բարեպաշտի. Հիւստի Նուստա խաչատուր վարդապետի կենսաբանոյ. Որ բազում աշխատու-թեամբ հանգեցնէ միտքան ուխտիւս. Հագիւ կարացաք այսշափս ի յայտ բերել: Ձի ոչ ուսաք յուսեցէ: եւ ոչ տեսնալ ի վարդապետէ Այլ ի տեսութենէ հոգւոյն: եւ ազօքիւք հոգւոյն շօրն մերոյ. Տէր Մոսէս կաթողիկոսի Փոխեցելոյ առ աչքս: Որ կրկին լուսաւորել եղեւ Հայկա-զան սեռին Նորոգելով Ջուլայի էջմիածինն: եւ զնոցեալ կարաւ Սեր ի Բուրսութենէ յա-ռաջնոցն. զոր տէր աստուած մեր ընդ Երկոտառան վարդապետացն: Դասակէց եւ պատկէց արտացէ ամէն:

Յիշխման և զնոգեւոր որդեակներ իմ գճէր Միմէն Վարդապետն։ Եւ զտէր Դաւիթ Վարդապետն. որ յայմ ամի. Շնորհին աստուծոյ Տուաջ Գաւազան երկոցունեն. եւ զպատանական ծերունի Տէր Մկրտիչ Եւնեւ զաշակերտակից սոցին։ Զտէր Գաղատասարն. Զտէր Սահակ Զտէր Յովանէսն Զտէր Նիկողայոսն Զտէր Միքայէլն Զտէր Աւետիսն Զյովսէփն։ Եւ Զմեծ յովանէսն։ Եւ այլ եւս բազումք մեծամեծք եւ փոքունք Զոր մանձրութիւն է յիշելն։ Եւ ամենեւեան օտանդակ են այսմ գործոյ. ոմն ի թղթի շինութեան. Զի զթուղթն եւս ի տանէ լմք յինեւ։ Բայց Նի.թի լուսողոյնն գծուարարկու լինելոյ սակս. Այսպէս ձեռն ետ այսմուս անմեղադիր լերուք. Թերեւս յատմանայով. լուս եւս լիցի. Ոմն ի կազմութեան գրոցս. Ոմն ի որբազրութեան. Եւ այլք յայլ իմն գործս. Զոր Հատուցանողի բարեաց ըստ իւրաքանչիւր քանի եւ վաստակոյ. Հատուցէ բազմապատիկ աստ եւ ի Հանդերձնութեան։ Եւ տէրն մեր յիսուս քրիստոս։ Զեղ յիշողացդ. եւ մեղ յիշեցելոցս Առ Հասարակ ողորմեսցի ի միւս անգամ զայտեան իւրոյ որ է առհնեալ յաւիտեանս ամէն։

Դարձեալ յիշեցէ. ի մարտփայլ Եւ ի լուսանաճնէ յաղօթմ մեր։ Որք օգտիք ի սմանէ կարգալով կամ օրինակելով։ Զփոքրագոյն աշակերտն իմ. Զմարգարէն. Զհայրապետն. Եւ Զանտանն. Զտէր յաղորն եւ զտարգիսն Որ բազում քանի. եւ աշխատութեամբ եղնն մեծնաւ. այսմ տպագրութեան։ Եւ պակասութեան որին Ամեղադիր լերուք։ Եւ որ յիշէ յիշելոյ լիցի ի քրիստոսէ ի միւս անգամ զայտեանն. որ է օրհնեալ այսմ եւ անգաւա յաւիտեանս ամէն Հայր մեր որ յերկինս ուրբ։

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
922

ԺԱՄԱԳԻՐԲ ԱՏԵՆԻ 1642 Նոր Զուգա

Ով վայելող սուրբ մատենիս
Մազբեմ յիշել զեղեկիս
Ազարիայ շարօղ տառիս
Դաւթի սրբոյ երգարմիս

Էջ 604

Փառք Համագոյ զուգափառ Հասարակապիւս անբաժանելի սուրբ երբորդութեան. զուսցուցչին բուրից եղանակնայ։ Հօր։ եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն յառաժ քան զամենայն յաւիտեանս։ Եւ այսմ։ Եւ անկէա յաւիտեանս։ Ամէն։

Որոյ ամէնառաւ շնորհին յանկելեալ կատարեցաւ տպագրութիւն Հոգէնուազ սաղմոսացն զաւթի բնդ սմին եւ կարգաւորութիւն Հասարակաց սաղօթից եկեղեցեաց Հայաստանեաց։

Յամի Հաղար եւ ինսնբերորդի եւ միակ թուոյ. Յամեսանն։ Հայոց տէրի երեք։ Եւ Հոռավեցոց։ Յունվարի ի երկոստասն։

Յաշխարհիս պարսից։ Արքայանիւտ քաղաքին ընդ դրոց չօժ կոչեցելոյ. որ այսմ ասպանան արտաձայնի։ Ի գիւղաքաղաքիս Նոր Մուղայու։ Ընդ Հովանեաւ սոլլք ամենափրկիլի վանիցս. Որ է մենաստան կուսակրօնից քանասերաց։ Ի Թաղաւորութեան պարսից Շահ սափւոյն։

Եւ ի դիտապետութեան Հայոց Հանուրց սեռի։ Տեառն Փլիլլպոսի երկցս երանեալ երջանիկ Հայրապետի. Եւ ի վերանայութեան Նահանգիս ընդհանուր պարսկաստանի Հեղաճողի արհիպիսկոպոսի եւ շնորհալար Վարդապետի Տեառն Յաշարի. որ է բնիկ քաղաքու կեոսարցի. Որոյ քանիք եւ աշխատութեամբն եղեւ տպագրութիւնս այս ի մէջ առմիտ Հայրկազան Քանդի այս ամէնեւրջանիկ վարդապետս խաշատուր օրըտօրէ տեսանէր զտպագրութիւնս ի մէջ սաղացն լատիսացոց ցանկայր միւս որպէսզի լիցի ի մէջ Հայաստանեաց եւս։ Եւ յարգամ խնդրէր Հնար դիւանի արուեստիս այսորիկ Եւ իրեւ ոչ դատւ ուստեղ ետ ի խուլ դիւափաջ ցանկութեան իւրոյ. ապաւինեալ աշխուհեաւ ի Հոգին սուրբ որ բաշխէ զՆորհա իւր առաստապիւ որբ յուսան ի նա սկսաւ աշխատիլ իւրով միտաւն ուխտին մինչ զի ի կատար էնան զտպագրութիւն եւ սփռեալ տարածեաց զգիրս ի մէջ Հայաստանեացս։ Որ եւ մամազիրքս զայս աշխատանէր կամօջ քանացեալ յազարա էնան մեռաւոր իւրով. Որ եւ մաղթեմ վայելողացդ եւ պատահողացդ զի խնդրեսցիք ի Քրիստոսէ տալ ամա երկարակեաց իսա

դադուրեթամբ առողջ կեանք։ Եւ ետ ստաի կենացս ընդ որոց աշխատանքն վարդապետացն դատաւորիլ ի փառս Աստուծոյ ածէն։

Այլեւ ինչպէս անձեղադիր լինել սակս անյարմարութեան քանդի ամենեւին ի վարդապետաց ալ է տեսնալ ալ իւրով Հանճարովն ըստ պարզեւելոյն սմայ ի հոգոյն արքայ այսքան յայտանեալ երեւցոյց վասն օգուի բազմաց։

Ընդ որոյն երջանիկ ճորս յիշել մաղթիմ զմարտաւուն աշակերտեալ մանկուսն իւր։ Զտէր Սիմէոն թալ եւ արի աստուածաբան վարդապետն որ է աղբեր իմաստութեան։ Եւ զհեղեհոգի Տէր Գրաիթ վարդապետն ճշմասէր եւ զծերունի Տէր ժկառիւն։ Եւ զտէր բաղտառար վարդապետն։ Եւ զյովանէս վարդապետն։ Որ զնացեալ չըլի յաշխարհին լատինացոց որպէսդի ուսեալ է Նոյանէ եւ եկեալ սուրբացի եւ Հաստատեացի զատ ի մէջ Հայաստանեաց Ընդ որս յիշել աղբերսն եւ զայլ աշակերտեալ արամիտ սարկաւազանսն։ Ըզտէր ասեւորն խուհեմ։ Զխալտաւորն։ Զսիմէոն Զգալուսան։ Զսահակն։ որք միւս աշխատին ի վերայ զործասնութեան։ ոմանք որբաղբիւրով եւ այլք կազմելով։ Այլեւ յիշել Հայցեմ ի սուրբ աղթոս մեր։ Զմեն յովանէս այր թալպատի որ է վերակացու սուրբ ուխտիս որդին Հայր Հասարակաց խեմէ զամենեւեան։ Նաեւ զծերունի խաւարար։ Զտէր յուսիկն որ ծնր զուով սպասուորութիւն տանէ երբորցն ամենեցուն։ Որոց Բրիտանո լիցի վարձաւառուց ըստ վրաստանց իւրեանց։

Ընդ սոցին յիշել պաղատիմ եւ զիս դատապետալ Հէրս զվերկին ժարգով խթանեաց սիմէոն կարառ բանի։ Որ ակար անձամբ սահեա ինչ աշխատեցայ ի վերայ որբաղբութեան սորա Հինգ կանանիւ չափ եւ ի վերայ անացուցին գրլիսովին իսկ։

Եւ 805-808

Դիտասլիք ով ամենաչք զի մեն եւ երանելի Հայրապետն Տէր Մովսէս որ Նորայեաց գաւուր իմիճանին որոյ ըստ արժանոյն զովասանութիւն ստաբիւստէր վարուցն եւ աշխատանքն վաստակոցն որ ի վերայ կարգաց եկեղեցւոյ եւ կրօնից Հաստատութեան ունէր այլուժ թողից ասել, եւ կամ բաւական Համարեալ մեր զման գլխաւորեցոյն ասացեալսն։ Սա ինքն իորհրդոյն տասնմէկ թուոյն։ Այլեւ վկայ անելով զմեն փիլիսոփայն եւ զհասաւարիմ քահանայապետն զուորին ստեփաննոս։ Որ զուազ օրհնութիւնէն ասան ասան շարական արար եւ ոչ աւելի կամ նուազ։ ըստ ասան դատուց քահանայեաց նմանապէս եւ արբաղան Հայրս կանոնեաց ասան շարական ասել օրհնութեան ի փառս Բրիտանոն եւ արքայ Նորայ։ Եթէ Հանեցին կամք եղբարութեան մերոյ ասանն հաւնութիւն եւ եթէ ոչ ախորժիցէք կամք մեր եղբիւն։ Իսկ՝ զմեզ ի մեղաքանաց եւ ի բամբասանաց ազատ թողուլ ազաւիճք։ Աւարտ Հնա ժամադիրքս բուրովն ի թուին Հայոց. ու զ. եւ ու. Յապրիլ ամսոյ. իս. շնորհօց Բրիտանոն Աստուծոյ մերոյ անան ամենակալի։ Որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն։ Ենդրեմք ի մէջ՝ որք պատահիցէք այսմ ապագրութեան յիշելիք ի սուրբ յաղթոս մեր զաշխատուցն այսմ ապագրութեան։ Զտէր յաւիտեանս ամէն։ Զարգտասարն։ զարգիւն. եւ զազարիան։ Ընդ սոսին եւ զնուստա. Սիմէոն որ սակաւ ինչ աշխատեցայ ի վերայ որբաղբութեան սորա։ Եւ որք յիշե՞ք յիշեալ լի՛ջիք ի Բրիտանոն Աստուծմէ մերոյ որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն։

Կիւլլեմիեան Մտտեմարաթան

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ո Ր Պ Ի 1660 ՅԱՄԱԳԼԻՍՏԱՄ

Յիշեցէք զիս մեղաւոր իօթար մաթնոս յիս Նորայ որ մեռն տուեղ է նա որ երեսունեկն զւլիկն անտառ որ յիշեալ լիցիք աւելին ասանին քրիստոսի ամէն։

Եւ 468

Մանուցում Պայծառ Ընքիւրձազաց

Շնորհօց եւ ամենազօրին աստուծոյ եւ նախահմամութեամբ անան մերոյ եւ փրկչին յիսուսի քրիստոսի ի թուին Հայոց ոճն ի մայիսի ամսեան։

Եւ նուստա ծառայ քրիստոսի մաթնոս զպիր. Կարեցի Նուար եւ սպասաւոր փրկիպոսի որբազան կաթուղիկոս ամենայն Հայոց կամակցութեամբ սուրբ Հաւտին եւ Հրոմասն անան Հայոց յակոր կաթուղիկոսի յիզիրուս ելեալ զմեկն քարեւառս յերկիրն իստա-

սկսած մնացեալ ժոշ տետեան տալարդդի գլխիւով այսպէս որբայրեցի օրինակն եղի մի կողմ
այսպէրանք մի կողմ մին կտ. նայի օրինակն մի ի տալարդբան յաթմա որ օղալ լինի կտ.
մեկին յառպէս որբայրեցին ընծացալ մի տետեան տայալ տառալ լըորբայրեցին որ զուրին եր
թին ում մարա տամին ին տարբ աստաւաւանքին ի շինար հանելով եւ բարբիտա ունել եւ յաւ
աստաւաւաւ զընել տարբն զըրկոյր լուաւարընն բարբիտա ունել ամենայն տարբն այսպալբեցի
մերին տարբ եւ. մտաղորտ աղաւթին մային ին տարբա եղեւ. Իտմանկ վասն այսորին պապնմ
զղծեալ օր եղբարք որ իմ զլուտաւորանքն ներթա որ ոչ եւ եւ տարբին ստեղծն իմ զբել անլին
յիւլայտակարանքն բայց տեք իմ այսպէս զեպիցուց զիտ այս գործոյն տր միշտ տօրորութիւն
տէրն իմ այսին որ զորմ քաշի Կաւ իտ. տաւնելք ի ձեռտ մեղալորացալ զաւաւ յաթմուա ետ ի
տէրն իմ տաւորանիս այս գործն փառեւ նմա որ տրմանիլ արաք զիտ այսմ զարեւ

Վասն որոշ աշխատանք ունիմ ի վերայ այդ գործերն թէ զէրոսով թէ ալլ օգնութեան որչափ որ կարուամ կէր օգնեիր յաճնելն եւ եւ ուսումադիր եղեր որ մինչև ի մահահ կարեա իս որ երանէ ցայեւ եւ ցէրկի պիտի որ աշխատեմ վասն սուրբ էջմիածնեան եւ աստեանա տարեք օրայաբար սուրբիկն եւ որդիսն նորա մարդիկորսն որ եւ պատանա եղայ որ սուրբաշուութեան արեւեանս որ մաթէոնս սուրբ էջմիածնուն վախճ արար թէ որ եւ չինա այնպէս կու մեռնիր չէրդիր թէ ալ պիտի չէր որ յվարէ քաբխանին մառայի շուր պարար կէր քարաբանիկն դեռ եւ մառայի ամբող ին եւ յուսանողս աւ աստուան եւ ունեան սուրբ յաճնել տաի որբամ մեծաւ ալլ պարար յառնեցաւ վասն էն զիւր եւ քնատիւնքն իմ ի իշխյառակարան գրեցի գործնալ սարգս յես աստուածայնիքն դիր պիտի գուտ պալ տիրապետէ մեռաւ դեռ ի կամ ի դիր չէր պիտի զիս թէ դիր Յլ պիտի փորովն եւ եւ վաճ տաւլ մինչև ի սուրբ տառա դուռալ թէ վարդանիկն ի մեռնի Պարսկալ աղայն լոյսով ով երբար որ ով չանտիրիք ամայ ասա(նա)լով եւ վայելով կամ կարգաւորով կամ օրհնակեցով ինչեցէջ զիւ արմանաւոր աղաւթ մեր Երեւանեքի գրեցինս սովան վարդապետիկ եղբար ասեալաւս թ ի կողէ Ծրնալ աղանալ պարզակիցն իմ մաթէոնս տաան որ է փոխեան եւ անդերպեցան։

Դարձեալ յիշեցէ ըզհանգուցեալ ծնունդն իմ թորոն մայրն իմ զուհարազինն ըլլաւ
ւազ եղբարն իմ ոսկան վարդապետն միուս վաճառականն ճբարն իմ յովանէն ըլլաւ իմ
յուսուսանէն կրօք եղբարն իմ իրգայիկանն եւ պապն իմ զաքաբէն եւ Հանիկն իմ մէլլիքիա-
թուսն եւ ամենայն արեան մեքայալորն իմ իզկնեղանիս եւ ըմտեալսս սուրբ սրբիս եւ սերտ
բառաւորս:

Առանձին ողորմելի առջեջ որ հեղեղ անենին է քրիստոսեղ ողորմութիւն զըտանէն է
 Եմանէ ամէն սէղալիս թողութիւն անէջ որ իմ կարբս ալ էր ոչ կարեմ չարսյդրել րան
 ԳԲՄՅ՝

Գարեհայկ յիշեցէ՛ր Հոգեւոր եղբայրն իմ Զորաբարձ փառաւորական զէնքիմանցի։
Մահաժամանիկէս Գողթրի որդի զըրկորսն իմ յանձնարանս պարտքս պարտքս էր եղալ իմ վա-
ռն էն ի յիշատակարանն քեցեպս զորս անունն լի յայն մէր որ յերկնիպ եւ սուրբ եղալի անուն
չո եկեղեցի աբաշտաթիւն չո եկեղեցին կամէ չո որպէս յերկինս եւ յերկրի հնչաց մէր Հանապա-
ղորթ սուր մեղ պաթօր թող զից պարտքս մէր որպէս եւ մէջ թողալէք մերոց պարտաւորանն
եւ մի տօր ըզմեղ ի փորձութիւնս յալլ փրկեւ ի յալքն իմ չոյ ի արարութիւն եւ զբօրութիւն եւ
չո եւն փառք յաշխարհս ամեն։ Ի Թաւադարութեանս ամանցունս տալիկնչաւ զիրբքս տալլ լիան իւր-
բանիկն որդի իմ Զորաբարձ որ եր ի ամենայն տալլ լիանս ամահաժամս սիրտ Զորա թողցորոցի վերա-
նէն։ Եւն իմն զորս Թեմիկ աստուծոն։ Եւ աստութիւն ամենան զորոց ամեն։

ԿԻԼՅԷՆԿԵԱՄ ՄԱՐԻՆԱՊՅԱՐԱՑ

811.21 7a.

U H 2 F 0 U 1662

Փառք անհրապուհելի ժաղապարտելիանդ ք՝ Տէջ իմ Յիսուս Գրիգորաւ որ հառաւ
զգորտաթիւն առնեալաբազ էր քաղաժեզ անձին իմոյ. ոպաաւարել հոգեալուէն կտակարանի
քո. եւ հառանել յաւաբաբ որքին: Վասն զորդ երկըզպագած թեզ ընդ չօր էր ընդ Սոսէջ Հոգւոյդ:
այժմ եւ անբաւալ յաւիտեանին. ամէն:

Գ Ի Դ

[illegible]

զեւոյն լուսաւորչական հոգեւ. Տեառն Յաւորայ երորդի որրաւեակ զաթուղիւսին ջու-
ղայեցաւ: լուսաւորոյց եւ զմեզայոյ՝ երկնաշատակ եւ Քրիստոսարեակ փառչին. որ վե-
րածայնի Սուրբ Էջմիածին: Այլեւ ազօթիւք ներպղծմարեակ երբայց կուսակոթից եւ ար-
բիակեւ եւ բարեւանպիտանեակ խմբից, աւարանցինք զսա առ ի վայելումն մանկանց սինել զիս
մանալի բուրբառաւ: Ի փոստ Քրիստոս. եւ ի զովեստա ամենաուսար անուան նորա ամեն:

Եւ արդ՝ ազանիմ զնկ սիրովն Աստուծոյ յիշել ի Քրիստոս, զբազմալան երկամբք.
եւ ջրանածոր աշխատութեամբ Հոգաբարձան եւ զմասակարարն ապարտին. զճէր Ոսկանի
Բարեւանպիտակ զգործարն, զԲեղգորոտի որդի զԵրեւանի զԻննից տեսերին: Որ եղև պատ-
հառ յորդորելով զմաթէոս սարկուակ. ընծայել զայս ազնուակերտ եւ բղձալի ապագարանն
Սուրբ Էջմիածնի եւ Սուրբ սարգսի: Քանզի մաթէոսն ի Հիւանդութեան իւրում, կոչեալ զվե-
րորդեալ աւետիսն եւ ինչգրէր ի նմանէ. չ եւ ժե. մառչիլ փութ. զի ապցէ պարտապանեաց իւ-
րոց. որք յոյժ վատացուցեալ էին զնա: եւ ապեմք ասէր բո. սաղմոսարանն. եւ ո եւ ժ Յիսուս
որդիս. եւ վաճառեալ եւ զշան նորա արասցուք ք բաժինս. ինձ եւ զեղ: Իսկ թէ մեռայց զուս
ի գործ արկեալ զապարտանն մինչեւ վճարեցեա զպարտան իմ. եւ զքոյն եւս առցես Հանդերձ
լաւիւրն. եւ ասէր եղիցի ընդ զեղ: Եւ զայս ոչ էտա յաննն աւետիսն ասելով. Ի՞նչ տուցես
զապարտել յիշատակ սուրբ Էջմիածնին եւ սուրբ սարգսին. եւ ասմ զփոքոս. եւ եւս աշխատիմ
սինձամբք ի ապարտեմք սրբան եւ կենդանի իցեմ. եւ զարգիւնա զգամին իմոյ բաշխեմ վե-
րորդեալս երբոցն. եւ յետ մահուան իմոյ զբովանդակն: Որոյ Հանուանալ մաթէոսն. եւ յոժար
՝ քրտիւ արար կտակ՝ զի յետ մահուան իւրոյ՝ եւ վճարման պարտոց երկնայնոցն՝ ասիք ար-
պողաւտունն վերորդեալ մենադանիցն: եւ ինքն յեւ եւս աւարտեալ զյիսուս երգին Հանդե-
հաւ ի բրիտան: Արդոյ զԲերին լցեալ աւետիսն. եւ սկսեալ բազմածք եւ փափաքմամբ տեղեւ
ս եւ չ փոխադրեալն եւ զովիկ սաղմոսարան, առ ի ընթերցումն Աստուածաբանաց արանց եւ
կանանց: Վասն որոյ յիշուիք քննող սորին զԲեղգորոտն. եւ զմայրն զգոհարալիցն. եւ զպալի
զղլիկնից զաղբարին. եւ զմամն զԴէլիք խաթունն. եւ զփոքը եղբայրն զԴիւրա խանն. եւ զը-
շալիքն ասուրինն. եւ զՎանդաւցեալ եղբայրն զյովանննն: այլեւ. զկենակից որքին զմարտեմ
ստան. եւ զամենան ազգապաշտն եւ զերախտաւորս սորին. եւ ասացէ լիով սրտիւ. տէր
Աստուած ողորմեաց նոցա. եւ ընկա զղբի յանցանաց նոցա. եւ արժանի արա արգաստութեան
բում: Հուսիլ յետոյ Հայեցեալ եւ վասն իմ վերջացելոյս եւ անարժանի. որչաւոյ ասէր յովան-
նիսի. կարապետիլ կրօնապիտի անգրիանացաւ. եւ կարծեցեալ զոլ բանի պատասաւորի. եւ յի-
մար եւ անպիտան աշակերտի. վերորդեալ տեսան սպւռ յամենիմաստ Հոռոտապետի. եւ փի-
լիսոսկայն. եւ զազմաստակեանք Բազմանին: Եւ ներեռիք սխալանաց ինչո. զի անծանօթ էի
ս ապական արուեստիս եւ եւս յարատոյ ազգացն Հայանդկաց որպէս եւ նոցա մերոյս զի եւ
իզուրի: Վասն այսորիկ յոյժ տաժանմամբ եւ մեծաւ աշխատութեամբ. Հազիւ կարացի այս-
քան բայս ամեն: եւ զլուստա ըստ այլւայն արկի ի գամանակս տեսան. եւ ամենայն կերպիւ
լնանայ ըստ կարողութեան իմոյ Հետին Շմարտութեան: մինչորդութեամբ եւ ամանակաւ-
թեամբ վերորդեալ աւետիսն: Քանզի օպէքը միւս ինձ. խոսելով ընդ նոսա. եւ ի սրբազրել
փորձոյն. եւ ի բողապանի պատկերացն: զի զմանա ըստ վերնադրացն. եւ զմանա միոյ տան.
կամ շարադրութեան. եւ զայսն ըստ Փռանկաց օրինակացն եղինք: Այլեւ յերկուց Հանդիսաց-
եալ օրինակաց արգաւրեցաւ. մինն յատմնոյ ասացելոյն. եւ միւսն ի կնիստացաւ տեր
խաչատուր ըստ քաղաքապետի տպեալ յատենւոյն: ասի որոյ զբառա ոմանս եղինք առնեմք ի լու-
սանցն, ստորադասեալ եւ բացասական նշանօք: Նախպէս եւ զատառ Հերթայեցելոյ. Հանդերձ
անուամբն իւրեանց, ի լուսանցս անքնանց: եւ որ ի նայն Հանոյ Քուսեցի ձեզ. ընկալիլք:
Իսկ Եթէ յայտնեցի ուրեք Թիւրութիւն կամ սխալութիւն. ի աղիտութիւն պատանեալ. ուղ-
ղեալիք ներելով. իբրեւ ընտրեանկիցք. եւ փորձիւ գիտեցի զաղաղութիւն մեր. որք ունիք
կարողութիւն կատարելապէս. եւ մի բարկանայք, զի եւ մեք մարդ զոյով զԲեղաւ. եւ զի
անփոփոխն զու միայն Աստուած է զործ: Իսկ որք յիցնն ներադրեալ յարուեստս շարադրու-
թեան եւ ոչ ճանաչելոյն զսեռն եւ զՀոյսովն ժառանցն բանի. նոցա չէ պարտ մեռանալ լինիլ
այսորիկ. արելով. կամ եղնելով, այլ կարգալ զոր ինչ ի կարգին գրեալ է: Դարձեալ յիշեալիք
ի տէր. զամաստակ իուստապալիսի որդի միւսան. մարքն իւրով ստիպ տալիցա. որով մուլեւիլ կեր-
պանաւ նար ջանի կերպացոյց զպողովատեաց եւ զպղծմի տիպ տալիցա. որով մուլեւիլ կեր-
պանայ Գապարեայ գիրն: Նաեւ զարար զբոյս, Եւսն Եւանջն Տիգրէլման, պատանին. որ Թուգ-
մանի Յօճաննէս: Յօճանիսի. որոյ բազում աշխատութեամբ ուսուցի զգիրն Հայոց. ի որչա
զործոյս իսկ զգիր արքին Եթէ տէր կամիցի եւ օքնեցէ մեզ աղօթիլք երբայրք. ապազոր-
ծեմք փոքրիկ ժամադիրք. վասն Հասարակաց անձանց. մինչեւ ի Հասանելի աս մեզ աստուա-
ծալնին եւ Երամանայ վեհապետն Կուսու: եւ յայժմա՞մ արասցուք գոյատուրեմին թ նժանէ.
ստանց ճանճրանալուցս

Կրկին անգամ խնդրեմ ի սրբեկնացդ խնայ, յիշել առ քրիստոս, զՂուդայեցի խօյայ շահերիմանն։ Եւ զկողակիցն իւր շահասէն։ Եւ զորդին իւր խօյայ սուրբառն եւ զկողակիցն իւր սպովառն։ Եւ զորդին իւր զպաշարիւն եւ զմարդարէն եւ զայն արեան մերձաւորն սորին, նայեւ զընկերն, իւր ժիւղեցն յովհանն։ Եւ զհայրն իւր մնացականն եւ զմայրն իւր անային։ Կենքայրն իւր Էկրատումն աննդրեմ ազգականովն իւրով զի յոյժ օգնական եղեւ մեզ։ Ի նեղութեան միւրեմ։ Զսեղի սարսիւռեակ պաշարեալ վասն դրամի եւ ըստովմէ սննէին կարողութիւն, բայց ոչ կորէին օգնել, թէ զդիւսն աւարակեալ, իսկ սա մեռաւ եղեւ եւ ես մեզ։ Եւ ե՛ն մատչիլ որով։ աւարակեցինք։ զքա եւ զէ՛ն։ սաղմոսարանն։ վասն որոյ յերեսանկեալ աղայեմ զմեզ զի լիով սրտիւ աստուած ողորմեաց ասեցէ՛ք վերողբեալ աստուածախորաց տաճնն կենդանեացն ննջեցելոցն։ Եւ միով շայր մեղայիւ յանձն արաջի՛ք անուն։ ասելով։ շայր մեր որ յերկինս։

Կիւլպէնկեան Մատենադարան-

Չ Ա Յ Ն Գ Ա Ղ Շ Ա Ր Ա Կ Ա Ն 1665

Շնորհօք տեսան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Եւ ողորմութեամբ նորին՝ յանկելալ աւարակեալս տառա երաժշտական, որեւ շարակնաց, ի տպագրանի սրբոյ աթոռոյն կ'ըմբանէ։ Եւ սրբոյն Սարգսի՝ զօրավարի եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի։ Եւ նուազաւ յամենեց։ Եւ անամբ միայն բանի սպասաւորոջ՝ եւ ոչ զործով։ Եւսկան վարդապետս, Հրամանաւ վեհափառ կաթողիկոսին Հայոց Տեառն Յակոբայ։ եկի ի լիժոնայ ի նաւաւանդոսն զբողոյնկի։ յապառ սպարակներն։ Եւ գտեալ անդ զկարայրն իմ գաւեռին զի զնայր յիմքիւնկայ։ վասն որոյ զապարանն ասի ի մեռաց նորա մեռազրով իւրով։ Եւ զրեցի առ անպահական աշակերտն իմ կաթապետ վարդապետս։ որ էր յամսգէրտամ որպէս զի բոս կարողութեան իւրոյ զզործարանն ի զործ շարժեացէ մինչեւ Հասանելին իմ առ ինքն։ Եւ նա շարժեալ ի զործ՝ եւ սկսեալ զպահաւոր իմ խաղիցն սալ շինել։ Եւ մինչեւ ցաւարտումն խաղիցն տպեալ մեռք մի առջմաստան։ Եւ զկնի զարականն։ զորս եւ Հասուցեալ էր մինչեւ ի զալն իմ ի կարգ Համարմանն։ Իսկ թէ Հասանելն իմ ասա մեռնորակեալ ետու քանդակել զնոսր զիրտոյ սակա խորագրութեան տատուածաշինին։ որ մեծաւ լուսնի Հաղիւ մինչեւ ի դ ամիսն աւարակեալս։ զորս սակա փորձի Հաւարդեցեաց ի կարգս մարտիրոսաց։ Բայց զբաւ եղեւ այսմ մասենի։ Ներ թուում փրկչի։ Հաւար վեցարեւուր եւ վաթսուն եւ Հնգումն։ յամեանն նոյնմերի։ որոյ էին աւուրք մէկ։ Իսկ ըն թուում Հայոց Հապար Հարիւր եւ Հնգումն Ներ ամսում նաւասարդի որոյ էին աւուրք բաժնեւ։ Եւ ի Հոյակապ նաւաւանդիտոս ամսաշրջամ։ Արդ որք Հանդիպիչ աստուածայնոյ իրգարանիս այսմիկ՝ ընթեռնելով, կամ Հարեանցի զրոնելով։ Ատուած ողորմեացի միով յիշատակել մի իմանէք, զի կարի աշխատեցաք ի սրբազրութեան դրաւ։ Թէ ի Հոլովս անուանց՝ եւ ի նախագրութիւնս նոցա։ Թէ ի մամանկո բայցն։ Եւ ի կերպաւորութիւնս նոցա, Հետեւելով Հետեորին արիստակէսի։ վասն որոյ եթէ ոք Հմուտ է ճերթութեան։ Եւ վարժ գրչութեան արիստակեայ։ Կոչէ եւ ոչինչ պակասայ ի գրչեաց նորին։ բացի եղիւր բայն զոր եթէ ոք քննեցէ բոս խոնարհմանց բայցն, Կոչէ զհաւատարմն։ Նաեւ սակա աներեւութիցն այլապիկարութեան ինքրեմ մի վրչովիլ։ այլ խոնարհար քննել։ Եւ ընդ բային իւրոյ Համեմատել եւ զկերպաւորութիւն բային Ներ ներկայումս սահմանականին խուզիլ։ զի մի անհնթիւ լինի եւ վերկարաւորի։ Եւ թէ այլ ինչ սխալութիւն Կոչի այն չէ ի կամաց մերոյ այլ ի մոռացմանէ։ Եւ կամ այլ իմ կոտիլանայ։ վասն որոյ խնդրեմք ներկի։ Կոչական լնալ եւ զանաւորիցն յապաւել։ որք Հմուտք էք արհեստի եւ մակացութեան։ Եւ զմեզ պահել անմեղադրելի։ Իսկ որք ոչ էք Ներ Հմուտեալ արհեստից զընթեան։ Եւ ճերթազրութեան։ մի այլ ինչ բարութեք յանդգնարար։ այլ ջանացարուք ուսանիլ զդրեալն։ Եւ տեղեկանալ ներպարտեալ զիտուութեան։ Եւ փառս վերջնայիլ քրիստոսի աստուծոյ ընդ Հօր եւ սրբոյ Հոգւոյն։ այժմ եւ անգրբաւ յաւիտենիւ։ ամէն։

Վ Ե Բ Զ

Չկնի որոյ Շնորհօք Յիսուսի եւ Կաթողիք մերօք սկսանելոց եմք զԱստուածաշինչն։

Կիւլպէնկեան Մատենադարան,

264.2

1665

բառ սրբոյ անտառանին, առ մեկ ոչ գտանին, այլ առ դադաժառցոյն միայն. թէպէս առ մեկ
ևս գտանին ի դադաժառցոյ թարգմանեալ: արդիս ի Աստուածաշունչի դադառու վարդա-
պետի վաղաքայոյ՝ եւ որք ի նմանէ հաղափարեալք են ներ զաղաքում չօյւմ, այդք եւս
նայառեալք՝ եւ աղաքեալք ի զբայ: Բայց եւ նուազաւ յամենից՝ եւ յեմեալս անմահ
եւ զհառիթամը ի մէջ մանկաց եկեղեցւոյ տէր ոսկանս բանի սպասաւոր յերկրէն արարողու
ի գիւղաքաղաքէն երեսանայ՝ Հրամանաւ հասնի հայոց՝ եւ իսկուղիկոսին սեանս Յափարոյ՝
եկեալ յամառազած մեծաբարկի մատենոյս ուսումնասիրոյ: Ազխատեանին ի նախնեաց՝ եւ եւս
անտառեցի ըստ գաժաժառցոյն: զթիւսն, եւ զհամաձայնութիւնն առաջերկի մի ըստ միոյն՝
որպէս էր նմար. քանզի ոչ ամենեւին, եւ ամենայն իրօք միտանեցան. այլ ի տեղիս յալովս
տարաձայնեան զյիտով՝ եւ ամար՝ ոմանք յեւ եւ յառաջէ՝ ոմանք թերիք եւ աւելորդք, որոց
յարմարունն ընդ իրեարս կարի գտաւարաւ եղեւ, եւ քաղմաւ ջանի: Որքն է տեսանել ի
գիրս մօտէսի, յետեայ: Թաղաւորութեանցն. մանաւանդ՝ ի գիրս եսթերայ: եղբայս, տա-
րիթայս սողօժօնի: Գանիէղի: եւ այլոց:

Որք են այլիկից տարագանութիւնք: Նախորդն գրութիւն զիտով՝ եւ տանցն: Երկ-
րորդն գոյն եւ ոչ գոյն գրոց՝ զիտոց՝ եւ տանց: Թէ առ մեկ՝ եւ թէ առ նոսա: Երրորդն, զբը-
խոց եւ տանց առաւելութիւն եւ նուազութիւն: Չորրորդն, զիտոց եւ տանց յեւ եւ յառաջ լի-
նիւն: Հինգերորդն, բանիցն ալլատարազութիւնք, եւ խաղիպօղութիւնք: Վեցերորդն վասն
մերայ ցանգոյ եւ նախագրութեան:

Նախորդն, որ է գրութիւն զիտոց եւ տանց. ոչ է յամենայն ուրեք ըստ կարգի շարա-
կարգեալ՝ այլ խառնիրուսն. քանզի ուրաժօր էին համեմատք շարակարգեալք իրեայց, մեք
ևս ըստ այնմ շարի զթիւսն յարադրեցաք. իսկ ուրաժօր ոչ էին համաձայնք եւ յարմարք. բո-
նիք եւս խառնիրուսն խաղիցեաք: Ըստ զիտով գոմնութեան, միայն ի գիրս եղբայս-
նաթերայ: Նաեւ ի գիրս առաջիկան ալլօժօնի. եւ զանիէղի: բայց ըստ տանց նամանն գիրս
գտանին. գոմնութեք համարան ընթանան: Թէպէս ի մատենան նոցոց կապարանայ տակաւ
գտանին ալլատարազք. որպէս քաղմախ ընթերցողաց քացապէս երեսի: Արդ այսոցիկ այսպէս
գոլով. ոչ գիրքն շարակարգութիւն ընտրանի կարացեալ խախտել: եւ ոչ զնոցայն զիտայ թիւ եւ
տանց. քանզի թէ զթիւս զիտոցն խախտէք՝ կամ տանց. ընդ նոսն հարկ լինիր եւ զթիւս հա-
մաձայնութեանցն փոխել՝ եւ թիւս ցանգոյն. որ էր անտանելի գործ: վասն որոյ այսքանս
հարեցեաք հազիւ: Գմերայինն շարակարգութիւն անխախտ պահել: եւ զլլատարութիւն եւ զտեսա-
տարութիւն ըստ թաւոյ յօրինել, որպէս ահա տեսանէ ի գիրս եսթերայ. եղբայս, առ-
գոմնօն: Գանիէղի եւ այլոց:

Երկրորդն է գոյ գրոցն եւ ոչ գոյ՝ առ նոսա: քանզի առ նոսա գոյ գիրք
յետեայ որդւոյ նիրառայ կատարելապէս ընկալեալ եւս այլոց Աստուածաշունչ գրոց՝ տես-
համարով զիտով եւ համաձայնութեամբ փակեալ, զոր եւ եւ ըստ իմում կարի թարգմանեալ
յօրինեցի ըստ դադաժառցոյն: քանզի մեկ ոչ գոյս լիպէս: այլ նաղկաբազդ արարել: նաեւ
սակփաննոս վարդապետն պղծեացի թարգմանեալ եւ առաքեալ ըստ մերայ խնդրոյ. բայց ոչ
մամանեալ մեկ յօդուութիւն, այլ զինի մօր միայ: Նաեւ զլլորորդ գիրս եղբայս՝ որ մեկ ոչ
գոյք ներ մատենից Աստուածաշունչ. այլ միայն ի փրյարկս սողօժաւանից՝ գայն եւս նայա-
ռաղ արարեալ. նայպէս եւ գայն գիր ի հայոս քաղաքս արտալանեալ շարադրեցի: Նաեւ ըզ-
ցանգա Աստուածաշունչին: Բայց այս յորրորդս եղբայս առ նոսա եւս երկրայն գոլով ոչ ունի
համաձայնութիւն: եւ ոչ ի տեղւոյ իւրում, այլ ի վերջոյ մղեալ ընդ եղբայս երրորդին՝
իսկ եղբայս՝ որ է առ դադաժառցոյն երրորդ՝ առ մեկ առաջին էր կարեալ՝ եւ եւս ըստ մե-
րայն առաջին կարեալի, փոխարկելով զթիւս համաձայնութեանցն ներ ցանգոյն, եւ ի լուստեց-
ոքն: բայց կորի ի խախտանք եղեւ: Մակայն երրորդ գիր մակարալիցոցն սակա առ նոսա ոչ
գոյոքն եւ եւս ըստ մերայն որպէս էր եղեալ թարց զիտով եւ համարոյ՝ եղի:

Երրորդն է զիտոց եւ տանց առաւելութիւն եւ նուազութիւն. գտես եւս ի գիրս եսթե-
րայ. աթիթայ: Գանիէղ եւ այլոց քաղմոց ցանց. որք ի մեծ՝ համարաթիւնց քացայալլու-
նին: քանզի որք ի մեկ պալապօ գոմ, զթիւսն նոցին եւս եմք թողեալ՝ ուրաժօր տեսանէ գե-
րեք կամ զլորս համարն գրեալ՝ եւ գայնս ըստ կարգի. եւ ի մէջ այնոցիկ համարոցն, թիւով
միով կամ երկուքուք: Կամ եւս յալովիւք ի բաց թողեալ՝ որքան թիւ ոչ զտեղի տեղաժամով
թիւով գմերն պակաս լիւս իմա: նայպէս եւ գոմնիւսն ի մեծ՝ յարմար տեսանիցն քաղմա-
սողով ոչ տեսանալ. գիտացնս թէ այնքան բանն աւելորդ է առ մեկ: մանաւանդ զի
ըզպետման նշանն լատինացոցն եղաք ի մէջ, որքանք պարունակին նմր՝ այնք ըզպետման
նշանացն, թէ բառ, թէ բան, այնքանք են աւելորդք, եւ առաւելեալք քան զլատինացոցն,
որպէս ցանեան ի գիրս թաղաւորաց. եսթերայ. առաջիկան: եւ այլոց: Բայց գոմ եւս յայնց՝
նշանացն՝ որք ըստ լատինացոցն են եղեալք:

Չորրորդն, զիտոց եւ տանց յառաջ եւ յան գոյն: Բանիք գոյն զիտեք՝ ի գիրս եսթերայ՝
եւ աղօթօժօնի, եւ այլոց. որոց կէսն աստ, եւ կէսն յալլում վալլում է գրեալ: նաեւ տանեւ-

մեկն. յառաջ է գրեալ եւ մինն յետոյ. երեսուն յառաջ է գրեալ եւ քսանհինգն յետոյ. տասնեւերեք յառաջ է եւ մինն յետոյ. եւնչպէս եւ տասնց զոն յետևյալառաջութիւնքս զորս զամենեանս նոր տեղով իւրեանց դասենլ ճարթանայք:

Բայց երբորք մակարայցցին. որ ոչ զայ լատինացոց. ոչ տնայեաց. թանգի զցոնդն եզեպս եւ. եւ ի մէջ քնարանին զխաւամար ոչ են զարգեալս զի քնդ ցանդոյն համեմատեալ անտանալէաց, թէ լաւ, եւ թէ վատ. վատն տախրիկ՝ աշխատ անգլուխ եւ անհամար տաքեացն Այսպէս եւ աշխի, զխաւամարք քնարանին ընդ համարոյ ցանդին ոչ համեմատին թմեմանիւ. եւ ամենայն ուրեք. այլ զուն աւրեք. որով համարօք եւ ցանգօք անկարելի էր զհամեմատեալութիւն յորինել. վասն որոյ զայսքանս հետեցաք՝ զի որքանք զլուրք տարանլատեալք էին ի միմեանց՝ եւ կամ յետևյալառաջ էին ընդ լատինացոցն. աքց ի կրկին տեղօք զլուրք կարգեալ ցաք, եւ զանաթիւնն ըստ կարգի եղաք. զի ի ձեռն զխաթուացն. եւ անցն թուացն ճարթաւով ջիք, եւ զհամեմատութիւնն, եւ զթիւս ցանգոյն ի տեղիս իւրեանց հաւաքածուս գտանել. Այս սինքն կրկին երեսունեւմէկ. եւ կրկին մեաստն. բայց զմանքաթիւնն ըստ կարգին դասենս յերկուսն տեղիս:

Հինգերորդ՝ անուանց եւ քանից չափագրութիւն եւ չափորոտութիւն, զի զմի եւ զնոյն տունն ի բազում տեղիս թաղադիմիք են եղեալք: Զայն ոչ տուն, որոց այլեւայլ տնոս տնոսկալութիւն է հանդիպեալ. որպէս զէդէսեմ, եւ սեզեկոյնայի եւ այլոց յորոշն. այլ զայն, որք միեւնոյն են ի բազում տեղիս թաղադիմիք են եղեալք: Եւ չափորոտութիւնք յալովք զան տղամասնաւք. որք ամենեւին գտեսութիւն իրի ոչ յայտնեն. այսպիսեացս ըստ կարի հոգ տարեալ ուղղեցաք. ոչ քնուին, զի մի ի չափորոտականաց եպիսկոպիմօս տնն զմտնա: Եւս եւ զոր ոչ իւրեցեաք փոխարկել՝ կամ քանաք ի լուսանցն նորուս գրով եզալ. զի հշտաքտանէր՝ եւ վերահասուք տեղեկացնին. եւ մասքիւրք յիջին: Իսկ որք ոչ կարի տաղանջաւորք երեւեցան, եւ կամ տարանջաւորք ելով այլով կերպիւ զայլ վիճ զրան նշանակեցին. զայն ոչ իտեանցաք՝ եւ ոչ ի լուսանցն գնադրեցաք:

Վեցերորդ վասն ցանգոցն եւ նախագրութեանցն նախեաց. զորս շարակարգէլ տնահար թուեցան՝ մի զի համար ուրին աշխատք ցանգով. եւ ոչ տնատութիւնք. եւ ոչ համեմատութիւնքն երկերորդ՝ զի տալին կարի տնաւոր գայր՝ եւ նախ յալովք որոյ աշխատեանք եւ նախ գրեալաւորութեան ոչ արեւին. թանգի գիտաւարութիւն զնեւոյն, ոչ ուլ ինչ էր. եթէ աշխատ փառն. զի նախնեացն վատասի մի քարցի. իսկ ազատութիւն եւ ոչ ջղի էմոյ գայր: Մասնաւորք զի ներ քնարանիցն աշխատ տեղի լեզու զի քնդ գաղմատացոց համարոյն զմերն եւս եղաք եղեալ. Թարք քնարանի համարոյն զանգոն զնել անհեթեթ էրս երբորք՝ զի եւ համար ցանգոցն ընդ համարոյն զլիւց քնարանին էր անպատեանք եղեալ զալեւելով գրաց: չորրորդ՝ զի համար զայնց ի քնարանն՝ է ուրեք զի եղեալ է՝ եւ է ուրեք զի ոչ է եղեալ: Եւս եւ եղեալք ի տեղիս յալովք տնահամայնք են եղեալք ընդ ցանգոյն: Մեկս այսքանաց գտաւառաց ոչ եղան նախագրութիւնքն եւ ցանգն առաջինք: Իսկ զկարգեանքն եւ զգիտանքն ի փառք Քրիստոսի ընկալաւորք. եւ զմեկ ի մեկագրանաց աղապարս արբեց:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն:

Գտնութիւն, պատիւ, եւ փառք էութեան ինքնադոյ՝ թելութեան յարկայն, Երբորդականն անձնաւորութեան եւ միակնի Աստուածութեան Հօր եւ Որդւոց, եւ Հոգւոյն սբոր՝ մեղքի եւ մեղքելոյ. եւ յիդիդի ի նոցանց էութենէ, Համագրեաց՝ համագրից՝ եւ համագրաւք. եւ հանուրք արարածոց, եւ քնաւք տեղեւանոց, իմանալեաց եւ զգիտեաց. նիւթականաց տարրելիւնաց, եւ յանիւթից Հրարունից սեռից. յանցելով ամանակաւ, եւ ներկայիւ կենցաղիւ. եւ ապաւնեալ յաւիտենիւ. զի եւս զկաղաղութիւն տնաթմանութեան ի մում ձեռնառութեամբ եւ օմանդակութեամբ ընկերակցութեան ճարթանանք գոյնք պայազատափառաց. Ստեփաննոր, Թեոփրոսի, եւ Պետրոսի ջուշայցեոց. թանգի Աստուածատեւրք եւ կորովիւր աշուրիկ հայելով ի նուազութիւն Աստուածայնոց կտակարանաց որ ի մէջ աղբն հայցոք մտաւանդ վարդապետաց՝ եւ փառականաց՝ եւ զրոց աշխարհացոյ. վասն որոյ շնոր մեղադր. սբով յօմարեալք յորդօրեցին զմիմեանս, զախարիւլով եւ զիմ նուառութիւն. որ սակս գոյնք վարանելի. ձեռնաւորք եղեն ինչ ներ գործանութեան աշմիկ, ալաւով արդատալ պէն գնախ դրամին ըստ որում եւ յորժամ պիտոյանայք:

Թանգի եւ իշխանութեամբ եւ հրամանաւ վեհապառի Կաթողիկոսի եւ պատրիարքի Հայկական սեռի. ներ պատրիարքարանում սբոյ իմիմեմի՝ լուսակարի՝ եւ Քրիստոսաւմենեցելոյ, առան Յակոբու. ներ թուով փրկչին վից հաղաթորի վատաներորդի իսկ ըստ հայոց թուոյ հաղաթորի. հաթիրորդի մեղաւարդի. սեպեմեմբրի. ի. Եւս յիւլ յերկրէ եւ յաղլէ իմմէ զիմեցի ի կողման Եւրոպիոյ. յաղաղս ապմեմ մասնին աշուրի աստղաւանայ. եւ բաղմաւ վշտիւ եւ տառապալարութեամբ եկեալ հառի ի սահման յետար-

իոյ՝ յերկիրն թուլացանու. ի քաղաքն իյլիօնայ. ներ նախնուժ նուազում զուրջ գտի ինձ զօժանդակ. սակս որոյ թողեալ գնացի ի Հոռոմայ. գոնեայ անդ զուրի յաղոութիւն զործառնուժեալս. եւ անդ եւս ոչ եղև ինչ միեթարութիւն օգնականութեան գործոյս. վասն յոգունց պատճառաց ներակականաց. Թէ ի մերայնոց աղանց. եւ Թէ ինքեանց կանօնաց իւ ծանձառաց՝ զորս մի ըստ միովէ շարագրէր ձանձութիւն է:

Իսկ ի Կառնաւն իմում անդրէն յիլիօնայ յետ բազմաց հակառակութեանց սուտապատելոց եւ փառքուսաց մերայնոց ապանց. որք ոչ զօգուտ ապէի եւ զորոյն աթոռոյն այլ զանժանց զցանկութիւն. եւ կամաց զհաճութիւն կամելին ընդւր որոց. ընդ իմեակայեալ. զոյժին իտու հաւանութեան թռնու այլ ընդերից հաւատարմադունելոց վերոգրեցեղոց տրանց եւ Բրիտանոստերաց՝ յետ բազմաց քննութեանց եւ հարցափորձութեանց մխարանեցոյ տիրով՝ եւ գոյնադպակմաք գրով՝ զի անքա երեքեան ընդ իս հոգեսցին զամենայն զմաք վերոգրեցելոյն նմանելին թինչև Կառնաւն. ստ յօդուտ աղբիւ եւ ի շուհ սքրոյն աթոռոյն:

Բայց այսպիսի եղև Կառնանն, քանզի ի Թուին. ուժգի՜ փետրվարի. իս վերոգրեցեալ պարոն ստեփաննոսն. եւ զպարոն պետրոսն խոտաացան զուռնիւլ շահն որ ի վորժառմանէ Առաւածաւնիւոյն լինիցի սալ սուրբ էլմիսանին. նոյնպէս եւ պարոն Թէպոլոսն զիւր բաժնի շահոյ զկէս խոտաացաւ սուրբ երուսաղէմի. եւ զկէսն յուշոյ վանից սորոքս զօրաւարին: Այսու պայմանաւ եւ եւս չու. արարեալ հասի ի կողմանս հիւսիսայնոյ յերկիրս բնդիկոյ. որ այժմ կոչի հոլլանտիայ. ի քաղաքս յամօթէլտամի ի սպարան սքրոյն էլմիսանին եւ սքրոյն Սարգսի զօրավարի. ուրանօք եւ սկիզբն արարի տպել զբովն զորս աւետիսն էր յօրինեալ. զի զիրք ժառթէաւն յոյժ խոշորք էին եւ անյարժարք. նաեւ զի ոչ գոյր զիր վասն համաձայնութեան եւ խորագործութեան Շարկեցոյն տանել զնոսր վիրջ իմով գոյիւ, զոր վասն փորձի եղեալ եմ ներ վերջում շարակնոցին: Նաեւ այսու բոլորդրիւ որ յաւեանն էր յօրինեալ. որովք զորովք զսկիզբն տրարաք նեք Թուաջն որպէս զբեալի՜ ի օկդանն, եւ յառարտ սորին ժամանեցաւ զորմամթեամբ նունոյ Տեանն եւ փրկիմն Յիսուսի, նեք Թուաջն Քրիստոսի զպարտողի վնցհարկերորդի վասններորդի ութերորդի. յամենանն հակառակելիք, որոյ էին աւուրք երեքստաներորդ: Իսկ ըստ մերոյս հազարդդի հարկերորդի եւթիստաներորդի, ներ նոյնում ամսում հոկտեմբերի երրորդի. իսկ ըստ հայոց ամսոյ հրտայք քաններորդի ինգերերորդի:

Արդ սահաք սուրբք եւ ծառայակիցք ի Քրիստոս, որք հանդիպէր այժմ նորասնկոյ բուրասանի. եւ Առաւածակերտի գրախախ՝ եւ յոնեղաքնի այգւոյ. եւ յեղեմարդիի քառամականն զհոռոյս, որ իսկզբաւ արուցանէ՝ եւ Կոդրոյնով պաղպիքի յողիս յանականաց զպէսպէս անասիկ տառաքինութեանց՝ եւ վարուց բարեաց: | |

Երկուսիք միով Հայր մերով զվերոգրեալ խաննց պարոն Ստեփաննոսն. եւ Կառնաւն զուսկանն նորին. զհայրն եղուսն, եւ զմայրն զփառանմանն. եւ զայլ արեան մարմուտս նորին:

Այլեւ զբնիկնց պարոն Թէպոլոսն. եւ զՀայր նորին զժառանգ յապարհ. եւ զմայրն աննամէլիք: եւ Կայլ համազղան նորին յուրորովին:

Նաեւ զպարոն Պետրոսն. եւ զՀայր նորին զտէր աւագն. եւ զմայր նորին զօգանդաբունքն. եւ Կայլ հոռոստոս նորին զնոր եւ Գրին:

Ընդ նոսին եւ զՀայրն իմ զպարոն Թուրան. եւ զմայրն իմ զօգահարողիւն. եւ զեղբայրն իմ զՅօհաննէն զփոխեցեալին ստ Քրիստոս, որոյ ընչիւքն ժառի եւ ի գործս յայտու այլեւ զմիւս եղբայրն իմ զաւետիսն որոյ զբովն օկսու զիրքս. եւ ինքն եւս աշխատեցաւ ժամանակս ինչ ի խառնարարութեան եւ ի առեքնառութիւն գործոյն. եւ զայլ աղագրեղա նոսին:

Ընդ որս եւ զհաւատարմով աշակերտն իմ՝ զկարապետ զարդապետ անդրիանայի. որ միւս եւ անձանքի՜ աքնեցաւ ի վերայ սքրագրութեան, եւ այլոց զործոց:

Այլեւ զճեռնառուն աշակերտն իմ զԵօհան արկաւապ Երեւանցի. որ զառաջներորդ փորձն միւս ընթերցաւ ընդ իս եւ ընդ վարդապետին՝ եւ աշխատեցաւ ի սփռելն զՔրիստոսն եւ ի ժողովելն. եւ ի կապելն՝ եւ զանաեւ սոն հոգն եւ զամենայն զարատքին գործս հոգաց եւ ծառայեաց մտերմաբար:

Եւ Կայլս զամենեւեան զաշխատարարս եւ զարիւմիս ջանացողս յիշեալիք: զի եւ զուր յիշեալ լինիք յարգանքեան Տեանն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի լուելով զերանուէտ բարբառ նորս. որ է օրհնեալ ընդ Հօր. եւ ընդ սքրոյ Հոգւոյն յաշխանս, եւ յաշխանան յաշխանից. Ամէն: Հայր մեր որ յերկինս:

Կիւլիմկեան Մատնագրաբն

220-4

1666

Գ Ի Ր Ք Ա Ղ Օ Թ Ի Ց 1667

Ենթերջ ամենագործին Աստուծոյ, եւ Նաւաստ անձն թանի սպասաւոր տէր Ռահմէյի արտաւաստ ի զհիշատակութեն Երեւանոյ, սղորմութեամբ ամենաբարոյ երրորդութեան, եւ բարեխոսութեամբ սրբուհւոյ ամենորհմելոյ Աստուածածնին զազօթմատոյցս զայս որ եւ յարարանաց Տեառն Յիսուսի ժառանգիւնք արտազրկաւ թարգմանեցի ի լեզուէ զազմատացուց ի Հայո բարբառ: զոր եւ շարադրեցին սրբագրութեամբ, եւ ետու ապի ի ապարանի սրբոյ Էջմիածնի, եւ սրբոյ սարգոյ զօրավարին, որոյ աւարան եղև ներ թուով փրկչին Հաղարդի վեցհարկարդի, վաթսնհարդի, իսկ Հայոց Հաղարդի Հարկարդի վեցաստուհարդի, Նամահանն Յուշերի, որոյ աւարք էին քանեկորդ աթիւրորդ: Ի Հայրապետութեան Տեառն Յակօրաւ Հայոց Կաթողիկոսի, եւ յիշատակութեան վիշէշմուսին քաղաքի Ամստերդամու քնդ Հովանեաւ սրբոյ սարգոյ զօրավարի, Արդ որք Հանդիպէք եւ ազախք ի ամանէ յիշխիք զվերայգրեալ զսեան վարդապետն, եւ որք յիշէք յիշեալ իշխէք ի Քրիստոսէ Յիսուսէ Տեառնէ մերմէ, որ է օրհնեալ անդաւառ յաւիտեան, Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
248 Ազ.

ԳԻՐՔ ԱՇԽԱՐՀԱՑ ԵՒ ԱՌԱՍՊԵԼԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆՑ.
ՈՐ Է՛ ԱՂՈՒԷՍԱԳԻՐՔ 1668

Ենթերջ եւ սղորմութեամբ ամենագործին Աստուծոյ Հօր եւ Արդուց եւ Հոգւոյն սրբոյ տաւարեաց զքիւղու շաւաւէտաւ:
Ի Թուին. 1668. Յունվարի. 20: Իսկ քառ Հայոց. Կնժը. Տրէի քր:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
956-62 եռ.

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ ՍՐԲՈՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ԵՒՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: 1668

Ենթերջ եւ ամենպիւնութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի տաւարեացաւ Նոր կտակարանն ի Հայրապետութեան Տեառն Յակօրայ Կաթողիկոսի սրբոյ Էջմիածնի, Երկաթաբութեամբ Նաւաստ Ռահմէյի Եպիսկոպոսի եւ թանի ազատաւորի երեսնեցուցի փառաբանի աշուկերան իմոյ կարապետի թանի սպասաւորի թաց իմովք գրովք: Իսկ արդեամբք երկուցունց, եւ սրբագրութեամբ, եւ ազատաւորութեամբ աշակերտի եւ Հարապետի իմոյ յօնանու սարկաւադի, որ բազմու խնդի Հոգ տարեալ Ժառայեաց, Ի Թուոյ փրկչին. 1668. Ի յեթնհարգաւ աւար ամի ամառմութեան վերափոխման Տիրամօր Կուսի, յԱմսթէլհաւամու քաղաքում: Ի Թուոյ Հայոց Կնժէ: Ի փառս Քրիստոսի:

Արդ Հանդիպողացդ ամին ընթերցմամբ կողմ քաղաքի աղերսիւ անմեղալ դէր լինի սղալանացն, զի ըստ կարի խնացաք ի սրբագրելն՝ Թէ յստ քերթողականի արհեստի՝ եւ Թէ գրութեան արհեստի: Թէ առ լծարդս, եւ Թէ առ Հոյովս անշան եւ թաշի, եւ Թէ առ Թիւս Նոյնցն, առ Նախագրութիւնս եւ առ պարզաշա Նոյնցն եւ գիտաւորութիւնս, Նաեւ ի գտաւարանութիւնս աշխատեալ՝ որոյ բուն Նախադասաւոր լեալ է՝ իմով անուոյ գրեալ Նոր կտակարանի գիրի Հնթմոյ թաղաւորին աստուածաշունչ սրբագրութեան զաղաքի՝ առ աստայն Հաւաստացուցիչ զաղմատականն պարզարանոյ զգրաւոր՝ Թէ առ բառս՝ եւ Թէ բանս, զի մի երկրաշական թիւրութիւն ինչ ի ներս անկցի՝ որպէս զոյ ընտեալ ի մէջ գրոց մերոց ի գրաց անհմայն եւ անվարժից, զսահ եւ զյոյովութեան վարժուց միայն Հոգացողաց, Ժանաւանդ սակոս սովորականաց յառաջնկութեանց վաստազովաց՝ եւ ընտեցնելոց կրթմանց լաղակրատութեանց, զորս բովանդակ ի թաց կեաց: Թէպէտ ուրեք ուրեք ըստ տեղուոյն բերման, եւ ըստ Նախնեացն դիտաւորութեան բարեւոյ վարկադ Նաեւ ոչ ի ինիցաք ալլալոյն, զի մի մեք մեզնն կպրեալք լիցուք:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
225-4
1668

ՏՕՄԱՐԱՑ ԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ ՀՈՐՄԱՍԵՑԵՒՈՑ ԵՒ ՊԱՐԶԱՏՕՄԱՐ:
ԸՆԴ ՈՐՈՑ ԵՒ ՏԱՂ ՅՈՎԱԿԻՄՈՒ:
ՄԱՐՄՆԱԽԱՂԱՑ ԵՒ ԵՐԱԶԱՀԱՆ: 1668

ժողովը լրջվիցողապես անմեղադրելի առևանգման դեպքի աշխատանքին, զի ոչ ի բազմաթիվ օրինակալի ստորագրած վաճառքի ոչ գումանկին աստ. այլ ի միոյ օրինակէ որ ինչ որհաւ էր փոխադրեալ աստ. որպէս եւ խնդրեալ կողմ յոմանց .

ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՑ ՄԱՐԵՆԱԳԱՐԱՑ

264-11

1068

ԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ ՇԱՐԱԴՐԵԱԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ
ԱՌԼՔԵԼՈՅ ԴԱՎՐԻԺԱՑԻՈՅ 1669

Շնորհոք եւ ողորմութեամբ ամենազօրին Աստուծոյ շարտապեցեալ յաւարտ ժամանեաց ժառանգան Պատմաբանական ներ թուոյ Փփղին ոսկի. նամանան Մայրի. որոյ աւարք էին. զ. իսկ ըստ Հայոց. ոսկի. նամանան Արեւի. որոյ աւարք էին. զ. Սրբազորութեան եւ ընդիջ Ոսկանի վարդապետի Երեանեցոյ ի ապագանի որոյ իշխանին. եւ սրբոյ ապագանի. ի Հայրապետութեան տեսան Յակոբու. Հայոց կաթողիկոսի. ներ զաղաքստ Հոյակապութմ. Ամսդէրաստմ. Արդ որք Հաղպիւնք ամին տեսանելով կամ ընթեանելով յիշեալիք զայնատու. որան. նաեւ զաղաքայր իմ զաւեռան. որ պատճառ է կեղեւ այսորիկ գործարանի իշխանին ինեւլոյն. Ժանապետ. զի զայս զիտ ինք ընչիւք իւրով է ապրանի. որոյ ներգուծ յանցանաց ամալին եւ վարձար բարեաց ի Քրիստոսէ, ինքեան եւ ծնողաց իւրոց Հօրն թորոսին. եւ ժօրն Գօհարաղպիւնի. եւ այլոց արեան առուաց մերձաւորաց. Բայց որք յիշէ միով ողորմիւ. յիշեալք ինչիւք յողորմութեան անտարին ի փառս ամենծօրնեւլ անուան նորա. այսմ է. անհրաւառ յաւեռանիւ. Ամէն:

ԿԻՆՈՎԵՆԱՆԻ ՄԱՍԻՆԱՊԱՐԱՆ

956-632 7m.

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ՏՕՆԻՑ 1669

Ծնրհօջ ամենազօր մարդասիրին Աստուծոյ. եւ նուաւս անձն բանի սպասաւոր տէր Ոսկան երկրէն արարատու եւ քաղաքէն Երեւանայ. տեսնելով իմ զղակասութիւն ազգին մեծայն Հայկականաց ի կողման ամենից բոլոր. յաւել Հարկաւորաց եւ կարեւորագոյն պիտուանացուաց. զորս ի ըզգոյն զապահա յոյճաւոր աշխատանքս եւ յոյլովք ծախիք սպալարեղաք մինչեւ ցայժմ. տինս վաղազունիւ ժամանակաւ եւ կանխաւ ամաւ. Հարկեցեալ ի յԱստուծաւորաց ամանց վաճառականաց եւ բարեպալտ ջերմոտեցից. առ ի տուութն որդոյ մասնեան, որ կույլի տեսնոցայ. այսինքն ցուցածով տունց ընդէն սրբոց եւ ժամակարգութեանց նոցին. նաեւ Համայնից անօրինութեանց Տեառն թաղոյ Յիսուսի Բրիտանոսի. սպասելով զիպօղ ժամու. որ եւ քաւալ գննին ձեռնարկեալ կատարեցի Աստուծով վայելուչ եւ գեղեցկադիր յօրինուածով զարդարեալ թրախանութեան արհեստն ըստ կարողութեան իմոյ, առ ի զուարեութիւն ընտելի Յորդովածեանց. եւ ի լուսաւորութիւն ընդՀանրից սրբոց երկեղեցեաց. յաւել ի պէտս իւրաքանչիւրոց արանց, յոցոց եւ Հարկ իսկ է. որդեկայ յամենախմտ աւուր յիշատակելով զամեն սրբոց կարգելոցն. յաւուրս իւր բարեխոս ունիցին առ Աստուծո, վասն ամենից զործառութեանց իւրեանց Հոգեկանաց եւ մարմնականաց ի փառս Աստուծոյ. Որոյ աւարտն եղև ներ թուով փրկիչն. 1668. Նամման Մարտի, 25. ի Հայրապետութեան Տեառն Յակոբայ Հայոց զաթուրիկութեւ եւ իշխանութեան վիճէմուտին քաղաքին Ամատէրգոմուս ընդ Հովանեակ սրբոյ Մարգարէ զօրավարի. Արդ որք Հնազանդիք այսմ Աստուածաշնոյ մատենեան եւ օգործիք ի սմանէ. յիշեմիք ի Գրիստոս զծնօղոն զհայրին զհայրն եւ զԹէոդորոսն, եւ զԳրիքն իմ ցփօսարդիղն. եւ զԳրայրն իմ զանգուլեցանն ի Գրիստոս զԳնձանեանն, եւ զՋորքն իմ զՀովհաննիսն. եւ զԳեղեցեան զԳրայրն իմ զԱւետիսն, որ է առիթ զործարանիս. Ընդ ամեն յիշեմիք եւ զԳեղարքոս զաշակերտսն իմ եւ զարեան առու ազգականսն՝ վաղածմնն եւ զԳեղաւորսն. Ընդ որս եւ Գեղ յիշեմիք Լինիլիք ձերովք ամենայնի յաւուրն այցելութեան յանշատ զառադուքեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտանոսի օրհնելուին ի յաւիտեան յաւիտեանց. Ամէն.

ԿԻՄՄԱՆԵԿԵՐԱՄ ՄԱՍԻՆԱԴԱՐԱՄ

264-1

1039, . . . 4 1/2 " 1/2 " . . .

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ 1669 Յալիկոնա

Ներ Տպարանում սրբոյ էջմիածնի:
Հաճութեամբ ճեռնմ Ոսկանի Արքեպիսկոպոսի Հայոց:
Սրբազորութեամբ Կարապետի վարդապետի Ամգրեմանցալ:

IN LIVORNO.
Con Licenza de 'Superiori.

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
238 ՊԷ.

ԳԻՐԳ ՎԱՅԵԼՈՒՉ ԵՒ ՀԱՐԱՒԱՌՐ ՊԱՐԱՋԱՏՈՒՄԱՐ 1675 Մարչիկեայ

Աւարտեցաւ գրգուկոյ յաւաւէտ եւ օգտակար ազգերեցեալ ի պէտս եւ ի հրճուանս
Հայկազունեաց եւ ժառանգի վաճառականաց: Արդ՝ որք վայելէք զսա առողջութեամբ եւ
խնդութեամբ ի փառս Քրիստոսի յիւնցէք զպատահաւս զմատակարարս եւ զաշխատօք ի սին.
եւ ժառանգի զհանգուցեալն ի Քրիստոս զՈսկան վարդապետն, ընդ որս եւ զուշ յիւնցեալք
յիշէք ի նոյնայ տեսնէ մերմէ Յիսուսէ Քրիստոսէ. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
264-11
1675

ԳԻՐԳ ՍՐԲՈՑՆ ՄԱՇՏՏՈՑԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ 1676 Ի Ջվրլոմեայ

Որ ըստ աշխարհութեան վերախնամ տեսչութեան կամաւոր յօժարութեամբ մատուցին
զինքեան ի պաշտամատարութիւն մատակարարութեան բանին Առաւելոյ տեսչութեան.
Եւսուցանելով զպէտս սրբոյ տառաշրջանի եկեղեցւոյ. Հաստատեցելոյ եօթեամբք սեպմբք
խորհրդոյ. եւ զարդարելով պայծառացւցին նույնաթիւ շնորհօք հոգւոյն սրբոյ, առ ի լու-
սաւորութիւն ոգւոց խաւարեցելոց տնտեց բանականաց. Ժաւալելով զնոյնս հոգեկեղ զեղ-
մունս ընդ ամենեւեան տնկերս արիւնիւն քալութեամբ. ի լրամութիւն կամաց սրբոյ հօրն
կրկնաւորէ. ընձնելով բազմաթիւ տնկանօք առ ժիւնանս մինչեւ ցայս վայր: զոյցն զԱռա-
ւածունակ ամենգութիւն անխախտելի ունի մայրս մեր ասոր եկեղեցի. եւ կատարէ յար առ-
թերապէս ցնծալով ի փառս ամենասրբոյ երրորդութեանն՝ եւ մի աստուածութեանն օրհնեցե-
լոյն ի յաւիտեանս յաւիտեանց: Ըստ որում եւ յայտմ Առաւելականի մատանիս աստատու-
թեան եւ յուրմութեան. վստի սրբոց եկեղեցեաց միշտ հարկաւորութեանց յոգնաշատար բազ-
մանօք փափաղեցեալ ամենախնայի հօրն Հայաստանեայց տնտն Յափօրայ ամենայն հայոց
դիտապետի. չորիւք ամօք կանխաւ գրեալ էր առ բազմաշխատ եւ սիրելի տալիքեան՝ իւր տէր
Ոսկան աստուածաբան վարդապետն: Տպել զսա աշխատող ըստ բաւելոյ կարողութեան իւրոյ,
ստանդակութեամբն Առաւելոյ. եւ ձեռնարկութեամբ քրիստոսասէր վաճառականաց. յորոյ
յաւարտն յայնսով Նախքան զհասանիլ Հրամանի պետականին ուղանամաւ վարդապետն միա-
բանեալ էր ընդ կայնանսին եւ օժարարոյ արիստագլանս յիւրեցին Թաղէտի երեւանեցւոյ առ
ի ապունի տանէր սաղմոսին. յորմէ պատահէ կրեալ զգանազան փորձութիւնս եւ զնորատես
Հաստատութիւնսն ամենալ աստուածաբարտին եւ տիրապան երկրորդ յուրապին զտան մահուամբ
բարձաւ ի կենաց աստի. զորոյ զլայիր պատմութիւն անցից նորին ամենայնին ընթերցելոց էք ի
յատուկ զիրս նորին. եւ այսու ամենայնիւ զկնի մահուան տեսնէ իմոյ մատնեցալ եւ տրուպս
փոխանակ նորին ի ձեռն անօրին զողորմութեան ամս չորս կալով ի շարժարանս պղծապի լրարդե-
մին. զորքնելով միշտ ընդդէմ հայոց ազգին եւ սրբոյ Բաթումի էջմիածնին եւ զորաբանին նո-
րին ոչինչ Համարելով զամենայն հայոս եւ զյուրով բանազաւան կաթողիկոսին եւ ամենայն
վարդապետաց. զորս Տէր Յիսուս խալատապետալ բարձցէ զսա ի միշտ աթօթիւք հարցն սըր-
մաւ Հայաստանեայց: Որովք այսօրիկ ամենիւք պատմաօք. ոչ կայացաւ ցարդ կատարել
զհրաման վնճին հանուրց: Այլ այժմ սակաւ ինչ զողի առեալ ի բաց եղաւ զմանրաբանութիւն
պարտուցն եւ զյարուցմունս ամենաշար յիւրեցւոյն. յուսալով յորդմութիւնս Ասա-
տուան եւ յազօթս սրբոյ հօրն մերոյ տեսնէ Յափօրայ, եւ ի խնամարկութիւնս բարեսէր եւ
աստուածապաշտ Հաւատարմի եւ բարեբարոյ ազգին հայոց: ձեռնարկաւք առ ի ապել վայելչա-

դեմ ակնունելով բարեգլխ կատարմանն. նախ զվերք մաշտոցն եւ ապա զկատարել ըսնն ըստ հրամանի հոգեւոր տիրին. առ ի զուարեութիւն եկեղեցեաց հայաստանեայց եւ ի կատարեալագործութիւն քնանից կարգաւորաց. եւ ի պէտք տատաւածսնէր վաճառականաց յուսով սիրով ընդացողաց ի փառս ժեմազայնս Աստուծոյս

Զօրհնութիւնս անլուելիս եւ զօրհնութիւնս անզազարս՝ եւ զբարեբանութիւնս անբապաւս, մշտապաղատ փառաբանութեամբ հանդերձ, մատուցուց զամենատուրք երբորդութեան հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ. այժմ, եւ անզբաւ յաւիտենիւ, ամէն: Որ եղև ձեռնադրու եւ նպաստ մեզ տառապելոցս ի հոգէկիր գործառութեան մերում հասուցանելով յեղբ եւ աւարտ զմաշտոցս. որ ունի պարունակեալ յինքեան զեօթն խորհուրդս եկեղեցւոյ եւ զայլ արարողութիւնս՝ բարեվայելուչ եւ դեղեցկայարմար տպիւք. ի պէտս հոգեկանս եւ մարմնականս, բարեպաշտն ազգին հայկազունեաց եկեղեցականաց եւ աշխարհականաց, եւ բնաւից լուսաւորչաւանդ անձանց: Արդ զերես ի զեախն եղեալ աղայն զամենեանեւդ որք հանդիպից վայելմամ աստուածայնոյ ժառանգոյ: Յիշեմք զհոգեւոր հայրն եւ զբազմաշխատ մշակն զսովան արհիմպիսկողորոն հանգուցեալ ի քրիստոս: եւ զկենդանի եղբայր նորին զաւետիսն, եւ զքեռ որդի սոցին զսոցմոսնն, որ կայ մասնեցեալ ըսգմայ յարջարանաց ի մտաշիրիլայ սակի զործարանի սրբոյ աթոռոյն էլմիածնի ի պարծանս ազգի: Ընդ սոցին յիւնացիք զհասաւարիմ բարեկամ սրբոյ աթոռոյն եւ սին հասաւարիման զործարանի նորին, զմանիւսացի զազախի որդի մահատնի պողոսն՝ եւ զանդրանիկ զդեռարոյս որդին իւր զտիրացոյ յովաննէս շէշպին: յիշեմք եւ զանձանձիւր աշխատաւորն զբազմաւորութեան զեղբակացի զհասակի տիրացուն: Նուկ յեախն եւ զիս զնուստոս յամենեանս զմկրտիչ անուամբ եւ ինքն թանի սպասաւորս ազգայնօք իմովք. հանդերձ հոգեւոր եղբայր իմով շուշայեցի ոսկէկէտեհնց տէր դաւթիւն. որ ոչ խնայէ օգնել մեզ ի նեղութեան մերում ի գործառութիւնս այս: եւ որք յիշէ յիշեալ ինիքիք ի դէրս զարութեան կենացն անմախ: Որում փառք եւ զօրութիւն յաւիտենա յաւիտենից: Ամէն:

Կիւլպիճկեան Մատեմատիկ

264:3

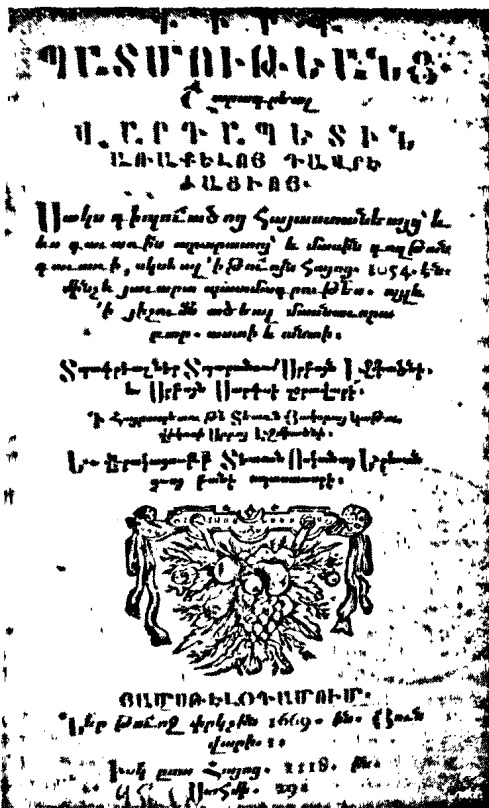
1676

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՑՄՈՒՆՔ ՀՈԳԵԻՈՐԱԿԱՆՔ 1685 ԱՄՍԻԵՐՏԱՄ

Ենորհօք տեսան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ ոչորմութեամբ նորին յանկելեալ աւարտեցաւ զերկոս երաժշտական, որ է չարակնոց: Ի տպարանի մատթէսի վանդեցւոյ. որ եթ անուամբ յանուն սրբոյ Խաչի եւ ամէնօրհնեցելոյ կուսին Մարիամու Աստուածածնի: Ի Հայրապետութեան տեսան Եղիազարու ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ յաջորդ բոլոր տառաքելոցն Թաղէոսի եւ Բարթաղիմէոսի եւ սրբոյն զրիգորի լուսաւորչին: Ըս նուստոս յամենից մատթէոս զպիրս եկի ծառայելով ընդ արեւնակից վարդապետին իմոյ յերկիրն յիսայացոց եւ ի մայրաքաղաքն Հոռօ, եւ վինն իմ զնայ յայլ ուրիշ: եւ ես զարմայ յայկազունայ առ սոս աշակերտի տեսան ոսկեմայ արհիմպիսկողորոն տեսան կարպետի վարդապետի, եւ ուսայ ի մանն զարեւոյս շարաարդութեան, եւ միացի ընդ վինն ոսկեմայ արհիմպիսկողորոն եւ զեռ որդւոյ նորա սաղմոսնի ամս չարեքտասն եւ վարձուց կողմանէ ոչնչ ընկալայ: Զանի եւ տէր Յակոբ Կաթողիկոսն քրեաց առ իս ի մարտիլայ Թէ ընկալայ զհամարս ի զէն զբարեւ օւսանին յարեանիդ. վասն սրոյ եւ զվերք նամակն օրհնութեան ստաւեցի ժաւհոգեւոր որդեակիդ իմ մատթէոս զի բարեւ ծառայեցես անամ ոսկեմայ արհիմպիսկողորոն աշակերտին իմոյ, եւ զվին վախճանի Նորա իմ ումք կարօտացել՝ այնպէս համարեա Թէ ինձ ես արարեալ որպէս սակ Տէրն: եւ ես չու վարձն հասուցանելոց եւ, եւ եթ մահ հասարաւկաց հանդիպի՝ զհետեւանաց նշտապալցից անամ ոսկեմայ արհիմպիսկողորոն ժաւհոգեւոր որդեակիդ իմ մատթէոս զի բարեւ ծառայեցի: եւ զվին փոխելոյն ծոցս առ ստուռած, եւ իմ տեսեալ զշարադրութեան եւ զանշողութեան յամենայն կողմանց, վասն որոյ զեմեցի յերկիրն Եղեմեղիայ՝ ի վայելուչ քաղաքն յամատէլողմօք, եւ զտի զլու վարպետ իմն, որ անուամբ Երիզուրայոս առն: եւ ետու յորինել զպիրս այրութենից բազմօք աշխատանօք, եւ զայլ տեսակն եւս զորց նորիք եւ բոլորիս:

Եւ ի տարածան զորոյս՝ ոչ ունելով բաւականապէս զգրմամ վասն ապելոց զքրիստ եւ ընձեքաքաք ընդ քրեանս յահանա երեսանցւոյ որբանուէր թահաւայի եւ ընդ ջուղայեցի պարան պողոսին սակն քրեաւ զորց միայն չաղանկեցի եւ ժամադրեցիս

Արդ երեսանկեալ ազալեմ զընթերցողդ յիշել զերևանցի պարոն ուղուբուրճի որդի զաէր յունի սրբանուէր բանաստեղծ, եւ զհանգուցեալ ծնողն զհայրն փւր զպարոն ուղուբուրճի եւ զմայր նորին զմասունժփառայն, եւ զկողակիցն իւր եղիաթրիթն՝ եւ զեղբարս նորին զպարոն աւետիկն եւ զպարոն կարապետն՝ եւ բոլր իւրեանց զխաթունն զրէկին զմարիամն եւ զկատարինն, եւ զայլ արեանառու մերձաւորսն. բանգի աշխատեաց ի սրբազրութեան շարանոցին եւ զթուղթ շորացնին եւ զայլ աշխատանս նաեւ զնուաշայցի ընկերն մեր զուշխաթեանց խօնայ աշխատանի որդի պարոն զոգոսն եւ զեղբայր նորին զպարոն պետրոսն, եւ զմայր նոցին զտիկին սօփիայն՝ եւ զքոյր իւրեանց զտիկին եփրօսիմիայն եւ զզուսար ընտ նորա մաղալինն՝ եւ զայլ արեանառու մերձաւորս :

«Պատմութիւն» Առաջին Գարիծեցիի. Ամսօրհիւմ, 1669. Անուամսաքիթ:

Հուլի յետոյ եւ զեղբայրս զպիւր փաթեթո շարաբարդո իւր մատակարարոց եւ օգու նիլ սրբազրութեան յիշեցի զծնողն իմ զհաննէն եւ զմարիամն եւ զայլ արեանառու մերձաւորսն: յիշելով զմիմ չալի մեղայիւ. վասն որոյ եւ զօր յիշեալ լիլիթ քի քիստոսն յուսոյն մերոյ. Ամէն:

Արդ որք հանդիպէ աստուածայնոյ երգարանիս այսմիկ՝ ընթեռնելով, կամ ճարեմանցի զբանեղով. Աստուան ոգորմեացի միմ յիշատակել մի ինայէք զի կարել աշխատեցաք ի սրբազրութեան քարաւ թէ ի նշովս անուանց՝ մե փ նախազրութեան նոցա թէ ի փանտակա լալիցս եւ փ կիսիպատարութեան նոցա, հետեւելով հանդիպէ արեանա

տակելիս՝ վասն որոյ եթէ ոք հմուտ է զերթութեան. եւ վարժ զըլուծեան արիստակիայ զտցէ
 և ոչինչ պահանաւ ի զընդոց նորին. բացի եզեր րայն զոր եթէ ոք զննեցէ ըստ խոնարհ-
 ման բայելիս, զտցէ զհաւաստին. Նաեւ առկա աներևութիցն այլակերպութեան ինդրեմ մի
 վրդովիլ այլ խոհեմաբար զննել. և ընդ բային իւրոյ համեմատել և զկերպաւորութիւն պա-
 յին ներ ներկայութեմ տաճարականին խուզել. զի մի անհնարեթ լցիլ և վարկպարագիւր և
 այլ ինչ սխալութիւն զտցի այն չէ ի կամաց միւրոյ այլ ի մոռացմանէ. և կամ այլ իմն կա-
 կանանաց. վասն որոյ խնդրեմք ներել. զպակասն լնուլ և զուելորդն յապուել. որք հմուտք
 էր արհեստի եւ մակացութեան եւ զմեզ պահել անմեղադրելի. Իսկ որք ոչ էք ներ հմուտեալ
 արհեստից զըլուծեան և զերթողութեան. մի այլ ինչ բարուրէք յանդգնաբար. այլ զանա-
 ցաբուզ ուսանիլ զգրեալն. և տեղեկանալ ներպուրեալ գիտութեան. և փառս վերրեմայել
 Քրիստոսի Աստուծոյ ընդ Հօր եւ Սրբոյ Հոգւոյն. այժմ եւ անգրաւ յախենել. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատեմատիկոս
 284.7
 1685

ԿԱՐԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԼԱՍԱՐԱԿԱՏ ԱՂՕԹԻՑ 1686 Ամստէլտամ
 Յիշատակարան մամագրկանմ:

Ողորմութեամբ աստուծոյ և սերով Հոգւոյն սրբոյ, եւ բարեխօսութեամբ ամենօր-
 նեցելոյ սրբուհւոյ կուսին մարիամու աստուածածնին: Աւարտեցաւ ժամակարգութեան զերջս
 փայլուչս որ առիւն և անտի աւազեալք են ի մի վայր. ի պէտս կեկեղեցեաց յայտատա-
 եայց: Յամի փրկչին. 1686 Սեպտեմբերի ամսոյ ի Հինկն: Ի տուգարանի մասեմնոյ յամենա-
 վայելուչ քաղաքէն վասնագոյն:

Արդ՝ որք հանդիպէ Աստուածայնոյ երգարանիս, յիշեմք զընկերն իմ զերևանեցի
 զտէր յօհան սրբանուէր քահանայն՝ և զլուդայեցի պարոն պօղոսն, քանզի ոչ ունելով բաւա-
 կանապէս զգրամս տպելոյ զայս երկու գրեանս, վասն որոյ հարկաւորեցայ ընկերանալ ընդ
 տեսնի յօհանու սրբանուէր քահանայի և ընդ լուդայեցի պարոն պօղոսն, սակաւ երկուց
 գրեանց նախ շարակնոցի և ապա ժամագրքի: Վասն որոյ հայցեմ հարցք բարեաց եւ եղ-
 բարցդ հարազատաց ծնեալք շնորհօք սրբոյ աւագանին. եթէ ընթերցուցուք կամ եթէ քրոս-
 նուլ ինչ տեսնեցէք զայս գրեանս, արժանի վարկելիք յիշել զերևանեցի պարոն ուղուրուր
 որդի զտէր յօհան սրբանուէր քահանայն, և զհանգուցեալ ծնօղոն զհայրն իւր զպարոն ու-
 ղուրուրն և զմայր նորին զմատուժաւայն, և զկողակիցն իւր եղիսաբեթին՝ և զեղբարս նո-
 րին զպարոն աւետիքն և զպարոն կարապետն՝ և բոլք իւրեանց գիտութիւն զընկերն զմար-
 իամն և զկատարինն, և զայլ արեանառու մերձաւորսն. քանզի աշխատեաց ի սրբազրու-
 թիւն ժամագրքին և զթուղթ շրջանին և զայլս աշխատան: Նաեւ զլուդայեցի ընկերն մեր
 զուլիսթէնց խօսայ աշխատին որդի պարոն պօղոսն և զեղբայր նորին զպարոն պետրոսն, և
 զմայր նոցին զսփիկն սփիկայն՝ և զգոյր իւրեանց զտիկին եկրօսեմիայն և զղուստք զեռ նորս
 մագալինէն՝ և զայլ արեանառու մերձաւորս: Հուսկ յետոյ և զմեղապարտ զպրի մատթէոս
 յարարագոց եւ մատակարարող եւ օղնիլ սրբազրութեան. յիշեմք զծնօղոն իմ զօհաննէն
 և զմարիամն և զեղբայրն իմ զպետրոսն, և զայլ արեանառու մերձաւորսն: յիշելով զմերով
 հայր մեղայիւ. վասն որոյ և զուք յիշեալք ի Քրիստոսէ յուսոյն մերոյ. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատեմատիկոս
 284.2
 1686

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԳԵՑՄՈՒՆՔ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՔ 1692 Ամստէլտամ

Շնորհօք Տեսնեմք մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի և ողորմութեամբ նորին՝ յանկեկալ ա-
 ւարտեցաւ զերկս երաժշտական, որ եւ շարականոց, ի տպարանին որբուհոյ Աստուածածնին.
 Ի հայրապետութեան Տեսնեմք նահապետին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և յաջորդ սրբոց
 առաքելոց Քաթիկոսի և Խորհուրդիմէոսի և սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին. ի հայակապ նա-
 ւահանգիստ ամասերդամ: Արդ զարձնալ ազանմ, որք հանդիպէ աստուածայնոյ երգարա-
 նիս այժմիկ...

Կիւլպէնկեան Մատեմատիկոս
 284.7
 1692

ԱԶԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏՈՂՄԻՆ ՅԱԲԵԹԱՆ ԵՐԻՒՆԵՑՑԱԼ
Ի ՄՈՂՄԻՍԷ ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՅ 1695 ՅԱՄԱՏԵՂՈՒՄ

Առ համայն Ընթերցողս Հայաստանայց. •

Բանավարժից եւ Հմտագունից, Հարց, եւ Եղբարց Ուսումնասիրաց քայայտութիւնս սակաւուք, սակաւ առաջիկայելոյ Գրոյս, Առնա մեծի Մօտէսի Խորհնանցոյ, զորոյ զդասնին, ամենաբնիկ ուղի՝ եւ պակաս. որպէս պարզագոյն է բանասէր Տեսողաց, Ոգտի եւ իմ նայելով յայսպիսի աղէտ անբերելի, բարեւոք վարկայ տպագրել Քոռով հուսգիրք, վասն անձեռնառու զայն սեղոյս. քանզի յարուցմունք պատերազմաց՝ եւ հեղձունք անբաւից արեանց, սասանեցունքի գրեալ՝ եւ զբոլոր կալուածն Եւրոպայու, որք միշտ՝ հնչին՝ եւ զոյնն յոմին լսողաց ամենեցուն։ Ուստի եւ անպիտան, սեւայն, եւ Քափուր յամենից լուաց՝ եւ արտակաւաւ, Քօմառ նառայ նառայից Աստուծոյ. ի վաշխելով Գաղաթէ վանանդու Գողթնեաց, ձեռնաւ մօրի եղևալ տղեցի զՅնդագալէզ՝ եւ զԳեղեցիկաւոր Պատմութիւնս, նախենաց մերոց, եւ Հայկազունեանց Տոմարի. Համեզ՝ եւ արորժաւոր սեբւ։ Սկսեալ ի Հօրէն հանուրց յԱղամայ ց'նոյ. եւ անոր յառաջ մինչև ցաշտարակն, եւ ց'Արարած, Համառօտիւ, եւ կարճաբառիւ. սակաւ բազմաց՝ եւ յալովից Պատմագրաց, որք նախ քան՝ զնա խոսեցան լիով՝ եւ անթիւր զյառաջեց նախենաց իրորութեանց. եւ սա եւս զերից արգւոցն նոյն, զեղբունդն՝ եւ զարուձմունս առեալ իլնէ։ ի յիշատակ՝ եւ յանդիման անելով գիրս զիշատարս, եւ արժանիս հառելով՝ եւ լսելոց. եւ այսուս տարագու իտղայ ց'յաման մեծին Աղէկսանդրի, եւ քալին Արշակայ Պարթևի։ Իսկ զկնի յայտորի՝ բունն Հարեալ զԵրանոց տունից. զԲաշայ եւ զվատաց, յառաքարար, եւ երկայն խօսիւք անէ ց'մամանակ, եւ ց'մա կենաց իւրոց. յարելով ի նոյն՝ եւ զտէրութիւն Պարոյց, վասն ընտանի, եւ մերձաւոր զայն նոյն, ի պատահաս Վաղարշապատ, Եղբոր մեծին Արշակայ Պարթևի. յորոց Սերբեղոց, եւ Տոմէ, բողբոջեալ, եւ Լուսաւորիքն մեր. Մուրթ Փրկոյր։ Որով ծաղկեցաւ, եւ չեղապարզ պայմանացաւ. Հանուր Ազգ մեր, եւ Երկիր, Ուղղափառ Հաւատով՝ եւ բարեկալա վարուք։ Ինչ կից սոցին, եւ զՄեծագոր Կայսերական Իշխանութիւնս Հռօմայեցոց. որք ոչ ուղի՝ եւ պակաս իշխեցին՝ եւ ընդ մեռած արարին զերկիր մեր, եւ զԱզգ, որք կային ի բանին կողմանց Յունաց, անելով զհարկս յայնցմանէ, առ յամէ։ Եւ զայստիկ ծանրութիւն՝ եւ զաշխատ յանն առնու, Մեծաւանճեմ, եւ յաբժմատ Այրս Մօտէս, ի Հասակի մերութեան իւրոց, որպէս ուսուցիչ մեզ տառն նորին՝ եւ բան. ի խնդրոյ Ամենն Մեծի, եւ բարեկալուր Իշխանի, Մանկայ Բաղրատունւոյ։ Այլիւ սեմիք արտաքոյ ամին Գրոյ, զբաղում Արդիւնս Եկեղեցւոյ՝ մերում. աշապէս, զմեծ մասն Զարալափաց, եւ յալով երգ համեղամուտ. Մեղեղեաց, եւ ճաղից զանազանից։ Այլ՝ եւ գգիք, եւ համառօտ գրոյց. յաղագ թոլորից աշխարհաց՝ երից մասանցմ. Եւրօպայու, Ափրիկոյ, եւ Ասիոյ ընդարձակապէս։ Իսկ ծածանակ Երանելոյս ամեն 148 ամաւ յա Փրկորդի լուսաւորիքն մերոց. եւ 110 ամաւ յառաջ քան զՔրուականն Հայոց։ Արդ՝ եւ նուառս Քօմառ, աղանձ զպատ պարզունակ վեհից ընթերցողաց զարժանի սիրոյ, եւ մեծաբանաց աշխի՝ զայս այր բազմանունս եւ աշխատաւոր, յայտածոյ՝ եւ Համաբոլ զբոլացոյց Հիմարագունից։ Ըստ յորդորելոյ Առաքելոյն. առաքին Քեստանիկեցոց 5. 12։ Ապայեմ զգնդ եղբարք, ճանաչել զվաստակաւորս մեր եւ այլն։ Զի նոքօք ապատիցուք եւ մեք, լնայեալ Բարեառաստոյց մերոց բարեբարաց։ Ի Փառս, եւ ի Պօղոսիւն, ի Պատրիկ, եւ յերկրպագուս թիւն Ամենաբարոյ Երբորգութեանն, միշտ՝ եւ յաւէա յաւանանս. Ամէն։

Ընծայել ծաղիկ բերկրութեամբ.

Յամկայի ազգին Արամեան.

Եւամենիմ վանաղեան.

Թօմաս Նուրիքեան։

Մորին Մօրեղբոր որդի.

Եւ մատրէնս շարեցի։

Ամենապար Քոմն. որով զայնցեալ Հաստեցան Էալք հանուք, իւ անթուրեւօք, եւ զհպարտութիւն, չեղանդակար զարդուք՝ եւ վայելչակամօք չեղանթեանք՝ եղան՝ կարեցան՝ եւ կացին յերաքանչիւր կայանի՝ անվրէպ, եւ անսայթաք Հպատակութեամբ. որովք՝ յաւէա, եւ անընդա յաւանան օրհնի, եւ փառաւորի անվախեան շնորհակալութեամբ, եւ երկրպագութեամբ Աստուածայինն Բան, հանդերձ Հարք, եւ Ամենաաւոր Հղուոյն՝ անպատ ամանակաւ Ամէն։

Երբ՝ ժամանակներն, եւ նպատակաւորութիւն ստեղծեալ իս հուսկ յետին ի դիրս Մանկանց Եկեղեցւոյ՝ տունկս սաղարթապահոյն, եւ անդատանն տատակարեւ, Քոմաս Եպիսկոպոս, ի Գաւառէ Գողթնեաց ի մասնէ Վանանու. տարադրական Հոգեմովարութեամբ անցի ի Կալուածս Եւրօպէս, եւ մեծական աշխատութեամբ փութացայ ժամանել ի զեղեցկադէր, եւ ամենայն զովամանութեան արժանաւոր թաղաքն յԱմստրդամ, առ ի յօրինել՝ եւ հոգալ զբուն զործինն Տպագրութեան, եւ զՏախտակն Պղնձեաց՝ վասն փորագրելոյ զդիրս Հոմանց Գաւառաց, զորս երկամբք բազմօք, եւ յոյնակի ծախիւք կատարեցաք ընդ Մատթէոսի, որ է որդի Եղբոր Մօր իմոյ, զոր նախ յղեցի ի նոյն թաղաք, սակս պատրաստելոյ զպարագայս առաւելկայ Գործոց ձերոց, եւ զկնի կազմելոյ՝ եւ յօրինելոյ զոր պարտն էր, եւ պատեհ. Հոմանցայ տպել զՎիպագրութիւն Բազմերախտի Առն Մօսիսի Քերթողահօրն, իրբ՝ Առաջին Պառուզ Երախտեաց՝ իմօց աշխատութեանց, եւ իմօք ծախիւք։ Այլ՝ ի լինել մեռնամուխ սմին իրին՝ մինչեւ ցաւարտումն, կրեցաք՝ եւ արբաք զյոզնազան, եւ զանբերելի դառնութիւնս, եւ զտուժանս ի մերայնոց Ուսումնաստեաց, Հանապազատուս եւ Զարարուստ Արանց, որք մորթովք ոչխարենիւք պարուրեալ զինքեանս, իսկ՝ ի ներքուստ յաւէս զէշատօղ զանք՝ զայլս, եւ բերանք նոցա լիք դառնութեամբ, եւ նենգութեամբ՝ անհարազատ ամենայն բարւոյ, որոց կատարանն՝ ըստ զործոց իւրեանց։ Բայց սակայն՝ աղայիմ մեծաւ Թախանձանօք զշատս Եղբարցդ Սրբազանից, ի պատահելն ձեր սմին, ընթեռնելով՝ եւ տեսնելով՝ եթէ՛ զսանիցի ի սմս սխալումն ինչ, ներկի մաղթեմ. զի՝ ոչ Հաւանութեամբ մերով եղան աշխոյրիկ, այլ՝ յօրինակն լեալ ընկալլիք. զի՝ զմիմայն ունէաք օրինակ, եւ այն նուր զբով եւս։ Վասն որոյ՝ կարեկցութեան օրբով՝ Հայեմ, ներել մեզ։ Եւս՝ եւ կողկողագին ձախիւ՝ խնդրեմ, ի սրբութեանն ձերմէ, յիշել զՊատկերս, եւ զԵնթակայս յոյնազան ախօթք՝ եւ ցուոց, զԹօմաս՝ զՏարաբեցեալս ի Մանկանց Եկեղեցւոյ Սրբոյ. եւ զՀայրն իմ զԵնթակայն Նուրիկեանն, եւ զՄայրն իմ զԻրիլոսը Համեստակենցաղ, եւ զՀամօրէն ընտանիս նոցա, զկենդանիո, եւ զՀանգուցեալս. ընդ նոսին՝ յիշեցէ ի Քրիստոս, եւ զԵղբարս իմ զԻրիլոսը, եւ զԱրիստակէս, որք Հանգուցեալք են ի Քրիստոս, զՁանառ. Նաեւ՝ յիշել մաղթեմ, զՀարազատ, եւ զՁեռնաստեռն Գործակալս իմ, զՄատթէոս՝ զկատարեալ շատն յԱրեւոտ Տպագրութեան, որ է սրբի Եղբոր Մօր իմոյ. եւ զԵղբոր սրբի իմ, զԼուկաս Քրիստօֆ, որ է Վարժ Զանազան լեզուաց։ Յիշեալիք եւ զՄեզոյ նոցա ի Քրիստոս, Հանդերձ ընտանեօք իւրեանց. սեւորի՝ եւ զՏրիսուր սիրոյ ձերոյ, եւ երախտեաց՝ առաւելապէս Հատուցի Քրիստոս՝ յաւաք աներեկի։ Ամէն։

Յամկամ բուծիլ յախտից տամբողկամ
Ես ամպիտան Թօմաս խարուք քափառակամ։

Կիւպէնկեան Մատնագարամ
956-621 հոռ. 4

ՀԱՄԲԱՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՑՈՅՑ 1695 Ամսդէրտամ

Նորօգ Գառգալի Գեղեցկավէպ Հանրամշան.
• Փոխարքեպոս Թօմաս յետմորդ Ոստ Վանանգեանն,

Փորագրութիւն յոյժ ցանկալի,
ի ձեռն Եղբարց Հարազատի.
Արքիամու Ըսկօմբէկի,
Եւ Պետրոսի Քաջավարժի.
Ընդ Ղուկասու Հրմտագումի,
Եղբորդի իմ Ամգրամի,

Երկամք բազմօք յայտածողի
Պահեցէ իմ յիշում փոցի:
ՅԱմստրդամ,
1695

Hadrianus et Petrus.
Damianus Schoonebeek,
Fratres, Faciebant,
AMSTELDAMI
MDCXCV

Կիւպէնկեան Մատնագարամ

ԲԱՆԱԼԻ ՀԱՄԱՏԱՐԱՄԻ ԱՇԽԱՐՀԱՏՈՒՑԻՆ ՄԵՐՈՑ ՆՈՐԱՆԻ:

1696 Յամստլոգամ

...Ձայն ուրեմն Տեորիկ՝ որ է. Բանալի Համատարածի Աշխարհացուցից մերոյ Յարածի. զոր անեալ ծեփ է իւրոյ, ժառուցանեմք՝ ձեռնեմք՝ եւ նաւիրեմք Ջեղ Ոսուճառէր Եղբարդդ Հայկազունեաց:

Եւ արդ՝ լրջմտութեամբ, եւ զուարթ երեսօք ընկալաբուգ զայն Գործանի մեր ի Վա-
յիտում Բանասէր Համազունեաց, եւ յիշեցէք ի Սրբափայլ յաղօթն՝ զՆուման Վարդապետն
մեր, եւ զէնկուսդի վեհն Վսեմախորհուրդ՝ զՏէր Թաժառ Եպիսկոպոս Սրբոյ Խաչի վանիցն
Գողթնեաց, զի՝ Ընծայն զմաղիկ բերկրութեան. Յանկալի Ազգին Արամեան:

Եւս՝ զյոզենբարեւ եւ զմիակ բուն Տպագիրն Հայոց՝ զանուանին Մաաթէս Եւսան-
նիսեան:

Ապա՝ եւ զՏրուպ Գպիրն Դուկաս, ծնունդս Գրիգորի՝ Սերունդս Նուրիջանի, Սը-
նունդս Հոսմայու՝ եւ զՄատուցոցս այսր Գործանի. եւ զայլ Արեանառուս մերոյ Տոճի՝
զինչպանեալ, եւ զՀանգուցեալս. որով՝ եւ զուգ յիշեցաւք ի Քրիստոս լիբից յաղօթս Արժանա-
ւորաց. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

ԳԻՐՔ ԹՕՄԱՅԻ ՔԵՄՓԱՅԻՈՑ 1696 Յամստլոգամ

Ամենաբարձր բնութիւնն, եւ Ամէնառուս զթուփեան՝ ոչ կամեցեալ զիշերանով, եւ
Թաքտեամբ պարանանկիլ զիւր՝ զարեաց, եւ զմեծաց պարզեաց՝ զՆոսան, եւ զնաւա-
րժան. վասն որոյ՝ բացեալ զգրաւս զանեանց, եւ շտեմարանաց իւրոց՝ տնթուկեաց, եւ ան-
նառնեաց, էհեղ, եւ տարածեաց անսպասօրէն. յանդիման աննկնով զիւրն ամենաւարդաւոր
Տէրութիւն: Յարեմով զհեղեղապէր պայտառութեամբ, եւ զանազուն վայելչութեամբ զար-
շարեով, եւ շեղապարսն կայանիւ, եւ Հեղուսի պտուղով կառուցմամբ զանեղեղով ան-
շարժապէս: Եւ ի վերայ այդանեաց մշտապէս, եւ անբաւ պարզեաց՝ Իշխան, եւ Տէր՝
զմարդկային ազգս եղ իշխել՝ եւ վայելել, ըստ նորուն աւապարփակ հրամանի, եւ կամաց:
Եւ այսու ոչ շտապեալ յաղագս անսպաս արդիս եղելոյ առ մեզ. այլ ի վաթնանի աւուրց՝
զՄիանման իւր պարզեանց մեղ առ ի Հաղորդակցիլ Բնութեան մերոյ, ըստ վկայութեան Սըր-
բոյն Եւսանեան, որ ասէ. Այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ, մինչեւ զՈրդին իւր Միանման
իւր. Յօսնա. 3. 16: Իսկ ի յարգանց եւ ի Հաղորդութեանց Մեծի Սիրոյ այսորիկ՝ ընտրեցան,
եւ արեւանք. զորացան, եւ զաւացան անբաւ, եւ տնթիւք. զանապա մաղիօք, եւ շեղապա-
ղաք զարուգ ելին ընդ առաջ Աման փռային՝ Թաղապաղաք, եւ Պառակալք. ըստ մանի
Սրբոյն Պօղոսի, որ ասէ. Եւ Յա իս գրամն Առաքեալս, գրամն Մարգարէս, գրամն Ան-
տարանիւ, գրամն Հովիւս, եւ Վարդապետ. Եփեսացոց 4. 11: Ուստի եւ Հէք, եւ ողորց
բազմաց ստորակայեալս, աննշակ, եւ անհաւուր տիգրանեաց բազմանակ, եւ ամենայի ե-
րայեանաց, եւ արտաքան յերմաց, եւ ի դատուց որդուս առաքաւորս՝ Թաժառ Եպիսկոպոս,
ի Նահանգի Գողթնեաց, ի Մասնի աննշալի վայրից Վանառու. միշտ վերանայելով յունա-
րութեան վանեցեալ զիմ զկեանս՝ տունկս աղաթապաղանք. պատմեալս վարդայ՝ զամե-
կաբոս, եւ զաղագրամաշակ Գիրն Թաժառս Քեմփաշայ աղագրել յիմում Գործարանում,
զոր յարարեցի, եւ կազմեցի վշտօք տնթուկեալ. այլեւ՝ ծախս նոցունց՝ յիմոց ընկից. զի
զոնի յընթերցանէր Եղբարդ ինդրեցից զօթիսս սիրոյ, եւ կարեկցութեան, ձեռն եկելիւ
այս զվիրանս ժառանգուց առօրից մեռոց. Թիրեւ նոցօք բուժեցայ ի սասանակեանս ար-
տից զի ես որդն եմ, եւ ոչ մարդ, եւ չիթ իմն զիւրածախ, եւ Հոգմավար, որ օչ երբեք ի
տեսութեան ալայ կայանայ: Եւ արդ՝ աղալեմ զմամայն իւրուս տպաւորեալն: Հարց, եւ
Եղբարդ. զի մինչ Խաչակէք ըմպելով ի Համեղարուղի, եւ ի քաղցրաբան աղեքճի որդի, յիւ-
ման աննիշէք արժանի՝ զՆուսի, եւ զապիկարս, զԹաժառ զանարիւնս յերամս բանասիրաց:
Այլեւ՝ զնոսուն իմ քաղցրանոց. զՀայրն իմ Համեստակեցալ՝ զՆուրիջան Նուրիջանեան,
եւ զՄայրն իմ պարկեղանաց՝ զԻլիզարն. եւ զԵղբարս Հօր իմոյ՝ զԴուկաս, եւ զՄանգան-
նու: եւ զԵղբարս իմ զԿարապետ՝ զԳրիգոր, զԱրեանապէս, եւ զՊաղօք, եւ զՊաղօք իմ Ձա-
նայ: Այլեւ՝ յիշել մաղթեմ զաղմեքաբար, եւ զկառավարոց Գործարանին, եւ բուն Հմուտ,
եւ Վարժ Տպաւորութեան, զՎարդապետ Մաաթէսն, որ է որդի Եղբար Սօր իմոյ, եւ զՀայր իւր,
զՅՈՒՆԱՆԵԱՆ. եւ զմայրն զՄարիամ. եւ զԵղբար իւր՝ զԴեորուս Եւս՝ եւ զորդն Եղբարս ի-
մոց՝ զԴուկաս՝ եւ զՄիգայել. որք են վարժ, եւ ներհմացեալք Լաթիկապան Լեղուի,
կրթեցեալք յուսումն փրկութեամբ, եւ բազմապան Հանճարոյ, զորս Ամենաբար Ջեռն Ա-

խորհրդի պահանջն անտրամադրելի էր. յոգուտ, եւ ի պայտառութիւն եկեղեցւոյ Սրբոյ՝ ա-
մէն: Իսկ զարիւրս սիրոյ ձերոյ, եւ ցաւակցութեան՝ հատուցէ Քրիստոս, ըստ խոստմանն
իւրոյ՝ որպէս ասացն. Ի տամ Հօր իմոյ օքեամբ բազում եմ. Յօհ. 14. 2: յայնմ օթեանի,
եւ զանոյի հանդուսցէ զմեզ Քրիստոս յաւուրն աներկիւ: եւ զմեզ՝ եւ զմերսն ամենայն հա-
ղորդ արտացն ուրախութեան այնորիկ, զոր ակն ոչ ետես՝ եւ այլն. ի փառս Ամենասրբոյ
երրորդութեան, այժմ, եւ յաւիտեանս. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատնագարան

ԳԻՐԲ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐԵԱԼ, ԵՒ ՇԱՐԱԴԻՑԵՑԵԱԼ:
Ի ԽԱՉԱՏՈՒՐԻՆ ԱԶՐՈՒՄԵՑԻՈՑ 1696 Յալիկոնայ

Ես՝ կաթացի Յօհաննէս, վարդապետս՝ տեսնել զՆորդեան, բազմիցս ընթերցալ՝ մե-
ծաւ մատաղութեամբ, զքերթողական վարդապետութիւնս, շարադրեցեալ ի Քալառայէն Հր-
դիւրեմեցւոյ աստուածարան վարդապետէ, Զոր ինչ գտի ի սմա տեսի, թէ յոյժ առաւել օգ-
տակար, եւ լաւաւոր է՝ ազգիս մերոյ, զոչ ինչ գտի ի սմա, որ ընդ դիմանայցէ լեզուի մե-
րում, կամ այլոց զերթողարան վարդապետաց. կամ ունիցի զան դէպ ինչ ներքե տեսի, այլ
ոչի զտեստ, եւ զպայտառ վարդապետութիւն. Վասն որոյ արժանի համարեցալ՝ ամենեւին,
զի տպագրելի ի փառս ամենակարին Աստուծոյ, ի զովեստ ամեներանցելոյ՝ միշտ կուտին
մարեամբս՝ յօգուտ եւ ի ճոխութիւն մերայնոց արամէնեաց, սիրեցելոց ճշմարտաբերաց:
Ուստի՝ վկայութեամբ հաստատեմ զվերոյ զրեցեալս, եւ մատնեաւ իմով կնքեմ: Գծադրեցի
զսա:

Յամի Տեսնել մերոյ՝ ողջ եւ ըստ մերոյ համարողութեան ոճիւր: Յօգոտութիւն: Ի
կոստանդնուպոլիս:

Նպեւ՝ արագորութեամբ Յօհաննէս վարդապետի կաթայեցւոյ:

Կիւլպէնկեան Մատնագարան

ԱՍՏՈՒԱԵԱՇՈՒՆԶ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ 1698 Ամստերդամ

...Յորժէ եւ ես ամենավարան, եւ բազմաց աւաղից ստորակայեալ՝ Թօմաս, յոր-
ջորժեամբ միայն նպիսկողոս. իսկ՝ յ'արդեանց՝ եւ ի պաշտամանց այն շնորհի թափուր՝ եւ
ուշայն միշտ. զորով ի Գողթ Գաւառէ՝ Վանանդ վերակոչեցեալ վայրէ, ծարաւեցալ մեծաւ
տենջեմը տպագրել զԼուստաուն Հոգւոց բարեխերաց, եւ արեգակնափայլ Լուսակիր Նիմն,
եւ Սիւնն Սրբոյն Սիօնի, զառան, եւ զհիւսուած Տնօրէնութեան Քրիստոսն՝ զՍուրբ Աւետա-
րանն. զայն՝ որ ի շորից հողեկիր արանս արտադրեալ՝ բացայայտեցաւ ի Փրկութիւն, եւ ի
Կեցութիւն սիրով՝ եւ ճշմարտութեամբ ընդունողաց:

Զի՝ որպէս ի շորից տարեաց զոյնայ ամենայն մարմին, ըստ այնմ՝ եւ Զորից
Աւետարանաց զօրութեամբ զարգանան՝ եւ բարեպաշտեալ լեզուաբարձ ծաղիկն, եւ պողպար
լեալ՝ խնդալից երեւին համայն պարբ բարեպաշտից: Զոր վաղ ուրեմն նախ տպագրեցեալ
զոյր ի Մեծէ՝ եւ յ'երջանեալ վարդապետէն ՌԱԿԱՆԱՑ Երեւանեցւոյ. որոյ Տէրն Տնեանց
հատուցէ ըստ ջրասնց իւրաք, եւ ըստ բազում՝ երախտեանց, զորս եթող անշինք յիշատակ
յ'եկեղեցւոյ մերոյն: Ուստի եւ ես յոգնալան վիթջ լցեալս ձեռնադրի երկրորդումս տպագ-
րել բազմօք վշտօք՝ մակն անմիթթար վալարաց, ուր եմք. եւ խնդրեմ մեծաւ թախամասօք՝
ոչ առնել զմեզ անասն, այլ՝ յիշել զհէքս, զԹօմաս նպիսկողոս՝ հանդերձ հարազատ Գործա-
կալօք իմովք՝ Մատթէոսի՝ եւ Դուկասու, որք են Կառավարիչ, եւ ամենայն իրաց կատա-
րողք, եւ հոգաբարձ Գործարանին մերոյ միշտ՝ եւ հաւապալ:

Կիւլպէնկեան Մատնագարան

225-4

1698

ԴՌՈՒՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ: ՈՍԿԵԱՅ ԴՌՈՒՆ ԴՊՐԱՏԱՆ: 1699 ՅԱմարդամ

Աւարաեցաւ Շնորհոք Ամենազորին Աստուծոյ իրաւի Ռեկայ Դուռն այս Արարեհ-
նէց. Բերաւանութեան. Ուսումնական եւ Բանասիրական Հարցման, եւ Պատասխանայ. Ռա-
մանարութեան. Բարուց կենդանեաց. Ամանագին բշխական զգորայից. Թեթեալին զաղա-
նեաց. Երազարուցի՝ եւ Հասարակական գործոց. վասն զեռակիրթ, եւ խաղաղարժ մերազնեայ
Մանկանց. ՅԱմի Տեան 1700: Որոց Հանդի՝ եւ ընդունիլ երեւիցի այս լոմայասարաւ աշ-
խատ մեր. Շնորհազորին՝ պատիւ, եւ գահութիւն. իսկ որոց անախորժ, եւ զամանկի թուիցի.
զանձեղազորին առջ զմեզ՝ ազալեմք. զի մեր եմք միշտ, եւ յամենորեք՝ որքան եմք լին-
լուեմք, անարժան Դպիրք Մտաթէոս՝ եւ Հուկաւս Վանանդեցիք:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

ԳԱՆՁ ԶԱՓՈՑ՝ ԿՇՈՒՈՑ՝ ԹՈՒՈՑ՝ ԵՒ ԴՐԱՄԻՆ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ:

1699 Ամադէրտամ

Առ Հայագուն վանառաւտր Եղարաւ:

Ի Գլխաւոր վանառաւտրին՝ որք են յաշխարհի վերայ՝ բառքս աշուքիկ:

Թիւ, Կշիւ, եւ Զափ՝ աշուքէս առ Հայի. Թիւ. Կշիւ, Զափ՝ Իտալիանի. Նուսէրօ
Գեղ միզուր: Հօլլանդիկ. Երթալ Վիթա՝ մաթ: Թուրքի. Սայի. Թէրադի. Օլլի: Ֆարսի.
Եմար. Միլան. փէթամա: Ը. զամենայն վանառաւտրեաց կշիւն՝ չափն, եւ դրամն միւստ-
միւշէ գրեկն՝ է դորժ իմն ծանր՝ զժուարթն՝ եւ անհարթն:

Բայց՝ ըստ կարի մերում, եւ ըստ որում ի նարազաւ զբանն հղեալ զափնք, զչիւս
նոցա երթալով՝ զնոյն մեք եւ ի յօգուտ մերազնեայ վանառաւտր եղարացի արժանացու-
ցուք. Սաղպեալ մանաւանդ է ինդրոյ Զուղայիցի բարեպաշտ Պարոն Պետրոսին: Ուստի ազա-
լեմք ի վանառաւտր եղարացի՝ յիշիլ յ'աղօթն մեր զնախնիս վերազնեալ Պարոն Պետրոսին՝
զՄահակն եւ զԹլամփաշայն. զնոյն իւր զնաշատուրն՝ եւ զՎարդապետայն. եւս՝ զՍուքիթայն՝
Ովանէն՝ Ուգանն՝ եւ Սիւնափաշայն: Եւ զՊարոն Պետրոսն՝ զՅարութիւնն, եւ զԹիլիկն:
Նաեւ՝ զղաւակ Պետրոսին՝ զնաշատուրն՝ զՄաղալիկն, եւ զնաարթիկն. եւ զայլ արեւա-
նառու մերձաւորն, զհանգուցեալն, եւ զկենդանիսն. որով եւ զուգ յիշեալ լիջիք ի Գրիս-
տոնէ՝ Յուսոյն մերոյ յ'աւուրն աներեկի. Ամէն:

• • • • •

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

Յրհնութիւն, Գոհութիւն՝ եւ Փառաբանութիւն Ամենաուր Երրորդութեան, Հօր՝
եւ Որդւոյ՝ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. որ եւ կարողութիւն տկար բնութեանս՝ ի կատար հասուցանել
զայս փոքրիկ գրքովս յ'Ամի Տեան 1699, Ապրիլի 30. եւ ի Հայոց Թուին 1148, Արեւի 5-
իսկ ի Բողք Թուին 84, Ազաւ 11:

Արդ՝ ով որ վայելէ եւ ի դորժ անէ զայս գրքով ի յօգուտ իւր, յիշեցէ ի Ընդե-
ռանդ յ'աղօթն Պարոն Պետրոսն Զուղայիցի, զՊապն իւր Սահակն՝ եւ զՄանն Թլամփաշայն,
զՀայրն իւր Քաշտուրն՝ զՀօրեղարաւն՝ եւ զՀօրաքոյրն զՍուքիթալ Ովանէն՝ Ուգանն՝ Վար-
դապետայն՝ եւ Սիւնափաշայն. զեղարայն իւր Յարութիւն՝ եւ զԵրայն Թալիկ. Նաեւ զղաւակն իւր
զնաշատուրն Մաղալիկն՝ եւ զնաարթիկն:

Զի է ինդրոյ՝ եւ ծախիւք իւրով տպեցաւ այս փողովածու փոքրիկ գրքովս մեռամբ
տրուկ Հուկաւս. Դպիր Վանանդեցու ի յ'օգուտ մերազնեայ Բանասիր վանառաւտր Եղարացի.
որք սիրեն եւ կամին իմանալ զանազան լաւս՝ դրամս՝ եւ զայլ ինչ՝ որ վանառաւտրեան
հետեւի՝ Թէ ի Ֆրանկստան՝ Թէ ի Հնդուստան՝ Թէ յ'Ալամստան եւ Թէ Հոմաստան Ողջ
լիւր:

Իէյք

Օմր բարփաթ՝ վա ամֆաթքամուգ.

Ամգաւիմանդ՝ վա խօջա գօռան համուգ:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

ԳԻՐՔ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ
ՍՐԹՈՅ ԶՕՀԱՆՆՈՒ ԱԵՏԱՐԱՆԶԻ 1700 ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՍՅՈՒՍ

Ըն ԻԵՐԷՆԻՔՔ Վարդապետան կարողութեամբն եւ շնորհոն Աստուծոյ Պատրիարքա-
մայրաթաղութին Գոստանդինուպոլսի տեւի զԵԻՆՈՒՅԻՆՆԵ զայս եւ Հաւանեցայ: զի գտի զտո-
ւստ ժեկնութեան սրբոց մեծաց վարդապետան եկեղեցւոյ վասն որոյ ետուն զՀրաման զի
րապարիցի:

Ամենազոր շնորհքն Աստուծոյ յանկեկեալ աւարտեցաւ զիրքս մեկնութեան տեսեալն յուսեաւ: Ըստ մեկնութեան արքայ վարդապետայ աստուածաբանից եկեղեցւոյ, զոր եւ թարգմանեցեալ եղև սա ի Լաթին լեզուէ ի հայ բարբառ: Ի Պետրոսէ Վարդապետէ Թիֆլիզեցւոյ ի խնդրոյ ուսման ապիկար քանասիրէ: առ ի լուծումն տարապետութեան սրտի իւրոյ եւ մասնակց արքայ եկեղեցւոյ եղբայր իւրոյ արհիւան:

...կամակերթեամբ եւ հաւանութեամբ մեծաւորաց ի մայրաքաղաքն Կոստանդինուպոլիս, ի տպարանի սրբոյ խմբանի եւ սրբոյ Սարգսի զօրավարին:

Որ եւ աւարտն սորին եղեւ ի Թուրն Փրկչին. 1701: Իսկ ըստ Հայոց, ոճճ ի մայիսի
երն: Վասն որոյ ազալեմ զամենեանս զի որդ Հանդիպիւր այսմ աստուածայնոյ, մատնին յի-
շնմիւր առ տէր միով Հայր մեղայիւ եւ ողբունիւ զայնսորի որդ աշխատեցան եւ կամ ոգնու-
թին Հատին արդեամբ եւ կամ ապիթք գողեն լանիւք: Ի Թազմին սորին եւ որդ
Յիւնք յիշիւր յիշիւր ի միտա խաբէս զայնեան աստան մեղոք:

Ամէն Հայր մեր որ յերկրն ապրի .

ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ ՄԱՍԻՆԱԳԱՐԱՆ

ԲՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ: 1702 Յ՝Ամստերդամ

Առ Բանասէր Թորգոմազնեայ Ընթերցողս :

Ընկալարու՜նք՝ եւ ամբարեցէ՛ք զյոժայտաբաւս պտուղս վաստակոց մերոց. որք են նր-
շանակութիւնք՝ եւ զեկուցմունք իրողութեանց աւօրեայց, քաղեալ՝ եւ ընտրեալ ի Հիւսից,
եւ եւստանի Սոսանք վճռադուռիս. եւ ոյ ի մերոց Հաւանութեանց՝ եւ ինքնահաճութեանց:

Արդ՝ որոց երևիցին այսօրիկ պիտանիք՝ եւ Հանձնք. արասցին յիման արժանի գլխաբանիցի Հայրն Տէր՝ զԾովաւս եւոսման Բարսեղին, գլխաւորող՝ եւ զկաթմոջ Գործարարնս. Հանձնեմ երկրորդք արեանառու չորձակայօճի՝ Մատթէոսիւ, եւ Դուիառու:

Իսկ՝ որոց աւելորդ, եւ անօգուտ թուիցի, անպարաստ թողուլ զմիզ մաղթմեմ. զի եւ
 Բարերարն Անոխակալ, թողցէ զամենայն յանցանս, զծանուեմ՝ եւ զկորուսնս մաղթանօք արք-
 այն Եկեղեցւոյ իւրոյ. ամէն:

ԿԻՆՈՎԵՆԿԻԱՄԻ ԲՐԱԴԵՐՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԳԵՑՄՈՒՆՔ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՔ 1702 Ամսդեպտամ

...Այլևս յիշեցէ՛ք ժողովաւաւ յ'ազօթս ձեր դիտածաւանդն անբերելի դառնակրտաթեամբ կազմեցն, եւ զՏպարանիս յաղաղան երկմբք յալոյսանդիման ի ծայրածոյն, զԴառնն Ռաբունին, եւ զՍրբախոյն Հայոցն մեք՝ զԹօսս հեղաճողի նյգիսկսկսուն սրբոյ Խայն յ'Ամեհաւ վայելուչ ձորոցն Վանանդու Գողթնեաց Դասաւոցի, զնոպան իւր՝ զՆերքինն, եւ զԻրիշար, զԿեդրոսն՝ զԻրիշար, զԱրխաւոսիս, եւ զԵմարք, զԵղբրն Ձանայ, զԿնաւոյնեայն ի Քրիստոս, եւ զայն ամենայն արեանաւաւ ազգայինն, քանզի միայն նոյն Վեհանինն Հուսանթեամբն, Տպիւքն, եւ Ծախիւքն յ'երրորդում նուազոյն ի լոյս անու այս Աստուածաշունչ երգաւորն, եւ յ'անկէկեալ աւարտեալս յ'Ամի Տեան, 1708, Յուլին: 15: Ի վախճանի յիշեցէ ի ուրբ սրելէ զհարազատ աշխատանքս, զանձանիք պաշտնեայն, քրաքինն ոպաւանաւոր, զմանրն մատակարարն, եւ զարեանաւորս զորմանայն նախազնի Վեհանիւթեան Տպարանին. զՄատ-

Թէոսն, զՍինանն, եւ զառօտն կոխեալ Ղուկաս: Տրխաուր սիրոյ ձերոյ իցէ. զի յայսր հոսանուա կենցաղոյս վերջին առուրն շնորհօք լիջիք երջանկակրօնք, եւ յ'երկրին կենդանեաց առաջին առուրն' փառօք Աստուածաճանայք, իբր զբնալք ի զիր Պարուսթանն անայց կենացն. Ամէն:

Անքժեա ի Էմ գիզմ մարմնակամ.
Որ ոչ ունի գարմաւ յ'իմնեան:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան
264.7
1702

ՁԵՌՌԱԾՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐԿԻՆՍ: 1705 Ամսդէլքոյամ

Յամի Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. 1705: Իսկ ըստ Հայոց. 1154. Օգոստոսի. 7: Մարգար 5:

յ'Ամարգամ Բազմեք' Տպագրեցաւ այս Գիրք վայելուչ եւ ձեռնաւ, ի Տպարանի Թատառ Վանանդաւոյ, Ծախիւք նորին' եւ Հաւանութեամբ: Վասնզի զոյր Նախկնայէս Թարգմանեցեալ' քաջաբան' եւ յ'ամէնիմաստ Վարդան վարդապետէն. ի Լաթին լեզուէ ի Հայկեկան բարբառ: Եւս զի նա յաճախօրէն եւ լիապէս խօսի, զհեղեղաւոր եւ Համեղ բանիւ, յարդարական եւ իբրատօրէն առ մերայինսն, բաւական եւ քաղցր ոճով: Եւ մեք ոչ Հանցեաց յօղել ի բանն նորին, որք են խորիմբ մեղով, առկ ինչ ոսպն' կամ քանխարհէն, այլ զնորայն ընկալեալք, որք քաղցնալք' եւ Ծարուիք իցեն Հատուսթանն եւ ուսման, նոքօք լըցցեն զփափաք իւրեանց եւ զծաբաւ. ի փառս եւ ի զառաքի. ամենասուրբ Նրբորդուսթանն' Հօր եւ Որդւոյ եւ Հղուքսն Սրբոյ. այժմ եւ անգրաւ յաւիտենիւ' ամէն: Պարտաւոր Թոժա ծառայ ծառայից Աստուծոյ. լուի անուամբ Վարդապետ:

Անբովանդակելոյ' եւ երանելոյ բնոյթնան պատիւ, եւ երկրպագութիւն, զունու թիւն' եւ զովհառ անգրաւ յաւիտենիւ յամենայն լեզուաց' յ'Իւրաքանչիւր բարբառոց վերաթեւեալ' Ծառացեալ, անուշահոտ բուքմամբ մատուցաւ, մատուցանի' եւ մատուցի միշտ Ամենաբարի Աբարիլին մերոյ. զորմէ կախեալ կան էակք հանուրք, եւ տեղան անյալ քաղմանօք զու ընդունակ' եւ անշիք նորին մշտածաւալ շնորհաց' եւ զԹուսթանն. որ' ըստ մայրի Սրբոյ Աւետարանին, ամէ անմիւր ի վերայ արդարոց, եւ մեղաւորաց. Մատրեա. 5, 45: Ընդ որս եւ ես անարդեւն, եւ Թափուր յամենայն լաւաց' Թոժա ծառայ Նիկիդեցոյն Քրիստոսի ի Վասնդայ Գողթնեաց' օտանդակութիւն ընկալեալ ի վերին Նախախնամութեանցն, տպեցի զքաղցրաճաշակ Գիրք Մեծին Կարգիւնալ Բօնային (զոր ետաճեն Վարդան Բարունին Լաթին լեզուէ Թարգմանեաց ի Հայկեկան բարբառ Համեղ' եւ ախորժ ոճով.) յ'իմուժ Տպարանի, եւ Ծախիւք իժովք յ'Ամարգամ քաղաքի: Յամի Տեառն 1705. Հոկտեմբերի 4. եւ ի Թուին Հայոց 1155. Նաւասարդի 9: Ուստի եւ մաղթեմ զՆամայն վայելողոց այսմ զհեղեղահոտ վտակէ' արժանի առնել յիշման զՔրեկալս ի Թոնիբ ապականութեան, զԹոժա աւանդակորոյս, եւ զՀայրն իմ զՆուրիլան Նուրիլանեան, եւ զՀայրն իմ զՄիլզար, եւ զհեղաբա Վօր իմոյ զՂուկաս, եւ զՍտեփաննոս, եւ զհեղաբա իմ զԳրիգոր' զԱբխաթակէս, եւ զՅակօբ, եւ զԷսայրն իմ Ձանայ:

Այլեւ մաղթեմ վերստին զհոյս եղբարցդ սիրելեաց' յիշել զՎարդապետ, եւ զմտերիմ շարաբարդօղ, ուղղաբարդ' եւ կատարաբար զործակալս Տպարանի մերոյ, որով եւ զուք յիշեալ լիջիք յ'երկնից արքայութիւնս. Ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

ԳԻՐՔ ՏՕՄԱՐԱՑ ՀԱՅՈՑ ՀՌՕՄԱՑԵՑԻՈՑ ԵՒ ՊԱՐԶԱԹՕՄԱՐ:

1708 Մարչիկայ

Ենորհօք ամենագորին Աստուծոյ եւ սիրով սուրբ Հոգւոյն կենարարի. Աւարտեցաւ գրկուս որ կոչի Յովնատափ: Ի թվին Քրիստոսի ութ. եւ Հայոց. ունը: Ի մայրաքաղաքն Ըստամպոլ: Ի Թաղն պէղողի կոչեալ ի լաւ եւ ընտիր օրինակէ. որք Հանդիպիք ամա յիշեցիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր. եւ դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ: ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

264-11

1708

ԳԻՐՔ ՄՏԱԾԱԿԱՆ ԱՂՕԹԻՑ: 1708 Մարչիկայ

Ես Միլթիսէ Վարդապետ կարողութեամբն եւ շնորհօքն Աստուծոյ Պարեարգս Մայրաքաղաքին Կոստանդնուպոլսի տեսի զմտածական աղօթս դայս եւ Հաւանեցայ. զի զսի զսա լի աստուածային բանիւք յօրինեցեալ, ի սրբոց մեծաց վարդապետաց եկեղեցւոյ վասն բրոյ ետու զհրաման զի ապագրիցի:

Փառք ամէնեանեալ սուրբ երրորդութեան Հօր եւ որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ. ամէն: Կատարեցաւ փոքրիկ զիրքս որ կոչի. Մտածական աղօթս ըստ եկեղեցւոյ մեծի Հոռմայ ի թվականի մարդկութեան տեսնե մերոյ յիսուսի քրիստոսի: ոչը. Հոգեմեքեր. ի: աւարտ եւ զեւ ի Քաղաքն Մարչիկայ:

Եւ այս մտածական աղօթս ես խօշկույնեցի Մինասի որդի Յովնանտա պատմայովի ինձ յիշատակ եւ ծնողաց իմոց ով ոք Հանդիպի կամ կարդայ եւ օրինակէ մէկ Հայր մերիւ յիշէ եւ դուք յիշեալ լիջիք ի քրիստոսէ. եւ ես արուպ Պետրոս Վարդապետ Թիւլիցի դայս Մտածական աղօթս Թարգմանեցի ի Լազին լեզուէ ի Հայ բարբառ. ով ոք կարդայ եւ շահի իդն Հոգեւորս. յիշեցէ զիս եւ զնոպս իմ ժող Հայր մերիւ. եւ դուք յիշեալ լիջիք ի դուրսութիւն կենաց. ամէն:

Կիւլպէնկեան Մատենադարան

241 Պե.

ՀԱՅԵԼԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ: 1713 Ամստէղօղամ

...Աստ Նախ վասն Հին Կտակարանի գլխաւոր ճառիցն պատմի. ապայ՝ եթէ Տէր կամ միցի, վասն Նորոյն լինի բան:

ՀԱՄԱՅՆ մեղուաւորսս երկաթրութեամբ բաղդատեալ՝ եւ անժամէր տընութեամբ Հարազատօրն յայլեալլ պատական գաղափարաց յօրինեալ յուժմեմէ բաժակս. ի խնդրոյ Զուղայիցի Խօշնագալ Պօղոսի որդւոյ Պարոն Պետրոսին:

Քանզի բարենախնձ՝ եւ կորովաւոր երեսուներկու ամեայ երիտասարդն Պետրոս՝ Հայկում ի ճոխութիւնն Եւրօպացւոց սակս յղնագիծի Հոգեւոր, եւ Հոգեկեցոյց Գրոցն. որով խոյտայ բոլոր կալուածն Եւրօպայոգ. ըստ եւ վերաթեւեալ մասք զիտելով զհոգեւոր պատկաճութիւն Արամեան ազգին, սակս Նոյնասարսա լուսափայլ գրոց Կոստանդնուքն. բարեպաշտ Նախանճու վասեալ՝ յօժարակամ սիրով զօտեւորեցաւ ի լոյս անել ծախիւքն իւրովք դայս առաջիկայ Գործս, դայս լուսատու անշիջ ճրագս, եւ զնորատունկ Հոգեզարդ բարաստանս յանջիւն յիշատակ իւր, եւ Տոճին իւրոյ, Նաեւ ի պայծառափայլութիւն բարեպաշտասէր Եւրալոցն Հայկեացունեաց: Գուով սա այս զովութեանց արժանի Պարոն Պետրոս ի վերայ այսպիսի չքնաղ դիտաւորութեան՝ յարգարեաց զհէքս յայսպիսի առժանելի զարծ միջմատելի լինիլ. այսինքն՝ Նախ Հիւսիլ զգործն, եւ ապայ զհիւսիսալն ապել ծախիւքն իւրովք:

Ուստի եւ իմ լուեալ զայսպիսի ազնիւ, չքնաղ՝ եւ հոգեւոր խնդիրս, ոչ կարացի ստուենկանել զայսպիսի հարկէ Հայելով ի կոշումն իմ. այլ ի հզօր ալն Աստուծոյ յուսացեալ՝ եւ ի բարձր թաղուի նորին՝ Հարազատ բանիւք, զնացիւք, սիրով՝ Հաստատով՝ եւ սրբութեամբ յանձն առի զնալ ընդ տնէսն ճանապարհս՝ Թէեւ յոյժ գոռաբերն, եւ տքնելի՝ մտնուանդ հեղձադուիկ անմիտն:

Քանզի որբացեալ Բլուտառն ի հեղաճողի Հաւուն իմոյ Քոճայ Եռափայլ Եպիսկոպոսն ի Տէր Հանդու.ելով, եւ մենացեալ յ'արեանառու բնիկացոս. կէամ թքաթեր հոգեով ալճծրփեալ՝ եւ եւս եւ վասն անմիթար վայրացոս:

Արդ՝ մանաւանդ հոգեւորութեան քան Թէ՛ զօրաքաղութեան՝ եւ փառամոլութեան առ զազաւ, ըսկիզբն արարի Աստուծով պարզաբանել զայս Քարգմանական Պատմութիւնս Հին Կտակարանին վայելչուպ, եւ զեղեցկայեռ աւելի քան զհազար, եւ Հինդ հարիւր զոյգ տտիւք, եւս եւ արձակ բանիւ. բանալ գիրահաս մեկնութեամբ զգոռաբարձաց ճառս նորին. եւս եւ թացայալսել խելական ճամբարբարոյս Վկայութեամբն, եւ Համամայն Համեմատուութեամբն զպատմեալ բանոն:

Ճանդ Գրոյս ցուցցէ միայն զվիտաւոր ճառոն՝ եւ ոչ զհամայն գոռաբարձութեւն եւ իտրապատում արաքիւռանոն:

Սխալածք ստուից, եւ բառից հաւատած զի գտանիցին. այլ ոչ իթէ՛ կոմաւ եղան, թայց ասկա մենաւորութեանս. որովմ պարտ էր նախ Հիւսնէ զճառոն, ապայ Հիւսնայն տըղաղբել՝ եւ ք վաթնանի զաղեցեալսն սրբաղբել:

Ով ոք տեղեակ է Տպարբութեան, եւ Եարդարութեան արհմատիցն՝ յուսած իբրին Համաժիտս, եւ Համակարիս զանմեղաղբի թողուլ զներումն խնդրողս: Իսկ որ ոչ է վերահասող՝ այսպիսի նազելի, եւ լուսատու արուեստից. նախ ըստասցէ զուստնելիսն, ապա Թէ՛ Համարձակիցի քննել զԱլլոց չարոն, եւ գտակ զհիւսուածոն. Ողջ լինուք:

Ելիշ ժաղթեմ թաղկաւարած, եւ մեռնամած աղթիւք առ Աստուած զՌօջազայ Պողոսի որդի Պարոն Պետրոն որոյ Հայցմամբն՝ եւ ծախիւքն յ'այս ատալին նուազում ի լոյս ամի այս եղեմարուգի Երանոս Ողաշն Սրբոյ, եւ այս նորակերտ Աստուծային Երախտս ի պայծառութիւն Լուսաւորչազաւան առաքինաւէք անձանց հոգեւորացի:

Այլ եւ զՍրբակենցաղ Հայր, Հօրեղբայր, եւ Վարդապետն իմ զՔոճառ Եպիսկոպոսն Վանանդիցի ի Քրիստոս Հանգուցեալն. որով եւ դուք յիշեալ լիխիք:

Նաեւ գլեռեալ՝ եւ գորուզ Դղիրս Ղուկաս, ծնունդս Դրիդորեան, սերունդս Վահանդեան, եւ անձանձիք աքնութեամբ յարմարողս, յ'իմում իսկ Տպարտնի Տպողս այսր նորակերտ թուրառանիս. ոյք ազազա բերկրաբար Ընծայեմ զհամբոյր սրբութեան:

Հուռի յետոյ զգիտքիկ պատանին, զարեանառուն իմ, եւ զձեռնառուն Յօհաննէս Նուրիշեանան. որ ընդ դեռաբոյս Հասակին՝ առաւել քան զկար իւր ընդ իս աշխատի յ'առաջնիկայ Տպարդական ծանրարեան արհեստիս յ'այլեւայլ պաշտօնս. ի փառս ԱմենաՔրիշչին մեծոյ. եւ ի պայծառ վայելչութիւն Լուսաւորչազաւան բարեւէք, եւ Աստուծապաշտ Հաւասացեալսն, նաեւ ի հոգեւոր ճոխութիւն՝ եւ պայծառապայլութիւն Մանկանցն Նորոյ Սիօնի՝ աստ, եւ ի հանգիսեմն. ամէն:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

...Աստուծօ սիրով քով՝ որ է մշտաւարժ լընան ի բարւոյն ըսկեալ՝ եւ ի բարին զերջացեալ. ըսկիզբն արարեալ յ'ամենարարի Քոյնիսնաշունչ Մատենէն՝ Թիկնահասութեամբ Հօգւոյդ Սրբոյ՝ աւարտիցի զՀին Կտակի Հայելին ի Հոգեւորութիւն ամենայն Հաւատացեալսց. գոսեւորեալ յ'առաջնիկայ Հայեցեալն Նորոյ Կտակին. զորմէ՛ իթէ իցէ հաճոյ Հօրք մեծոյ, իսկ եւ իսկ մեռնամուռի եղէց արտաղբել՝ ըստ Հոգւոյդ քում Սրբոյ տըլաւթեանն:

Մարթեմ աստանոր ի բարեպաշտ Վայելչողազ այսր վայելուլ՝ եւ հոգեզարդ Հայելաւոյս՝ յիշել ի ջերմեանաղապոն աղթս մեր զՋուղայիցի Ռօջազայէն Ռօջայ Պետրոն, եւ զԿենակիցն իւր զՍարգիսն, եւս եւ զորդի նորա զՌօջազալայ Պարոն Պողոսն, եւ զԿողակիցն իւր Անճայի հանդերձ Յօգօր անդրանիկ որդւոյն. որք հանգուցեալ են ի Տէր:

Նաեւ յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթա դժախիւք իւրովք դործոյս ի լոյս անօղն իօթա զազայ Պօղոսի որդի զՊարոն Պետրոսն, եւ զեղրայրն իւր զՊարոն Ռանջանն, զբոյրն Մարամիան, զկողակիցն Աղաթլու՝ եւ զուստրն Գուլինարաթ:

Դարձեալ՝ յիշեցէք ի Տէր զազնուամեծաբ Աղէն զնալարէնց իօթայ Գրիգորն, եւ զանդրանիկ որդին Յօհաննէս ի Տէր Հանգուցեալսն՝ եւ զկենդանի որդիսն զՄեծահանճար, եւ 'ողթնեան' եւ ծնունդս Վանանգեան. Եւս եւ զարեանառուն իմ, զՅօհաննէս պատանեակն զՋանդիմայ Պարոն Սահրապն, զԿորովասիբա՝ եւ զՔաջարան Պարոն Ըստեփանն. նաեւ զնորարորդով թուն զմարեմիտ՝ եւ զՀեզակոդի Պետրոս Աղէն: Որով եւ զուք յիշեալ լինիք ի Մշտնջենաւ որ արգարութիւնն կենաց. Ամէն:

Ի վախճանի յիշեցէք յ'աղօթս մեր զՀարազատ, եւ զմտերմ Տպարանիս Մատակարար, եւ զՀեղինակ նորածին Գործոյս զանճնազատ Դպիրս Դուկաս Նուրիջանեան, սերունդս Նուրիջանեան որք ըստ կարի, եւ պաշտօնի մերում աշխատեցաք ոչ սակաւ, այլ եւ աշխատիմք Հարազատօրէն օր ըստ օրէ յ'օգուտ, եւ ի պայծառութիւն Լուսաւորեղաւան Սուրբ Եկեղեցւոյն:

Կիւլպէնկեան Մատնճաղարամ

ԳԻՐՔ ՍԱՂՄՈՍԱՑ: 1713 Ամսարգամ

«Վ. Յնածայէք ուրեմն արդարք ի Տէր. օրհնեցէք, եւ վայելեցէք. զի յօրհնարանն ձերում այս զեղեցկատիպ Սաղմոսարանաւս, եւ ի վայելին մերում իցէ անշինի յիշատակ, ազդողական դեղ, եւ հոգեւաւ սպեղանի Զուղայեցի լուսաւորի իօթայ Քանանին, եւ իւր կենդանի որդւոցն Պարոն Քարխանին, Պարոն Աւետիքին, եւ Պարոն Սարադին. այլ եւ՝ Համայն սոցին արեանառու մերձաւորացն. կենդանեացն՝ եւ ի Տէր Հանգուցեալոցն. Ընդ որս եւս յիշեցէք ի սուրբ յաղօթս մեր զվերագրեալ իօթայ Քանանի որդւոց ընկերսն. Աւետիքի որդի Զաքարիան, Եսդուբի որդի Մկրտումն, եւ Աւետիքի որդի լուսաւորի Զազարիան. զծնողս եւ զայլ ամենայն արեանառու մերձաւորս նոցա. զկենդանիսն՝ եւ ի Քրիստոս Հանգուցեալսն:

Վերստին յիշեցէք ի ընթերցանդ յաղօթս մեր զվերոյ Համեղարարոյ, քաղցրաբան, չքնաղբիմայ՝ եւ նորարորդով մանուկն լուսաւորի Զազարիոս. զի նա եղև առիթ՝ եւ պատճառ այս փոքրագիր Սաղմոսարանիս տպագրութեան. բայց՝ ոչ ցաւոյս, կամեցեալ նա յերկրէն Դանիւլ նաւել ի Հրեղիկո, նաւակոծ ամպրոպացն Հանդիպեալ, նաւն ի բթալի ալեացն բեկեալ, եւ որք ի նաւին էին ընդ ազնուարարոյ Զազարիոսին ամենի ծփանօքն տատանեալ՝ լինին ի ծովն խորասուզեալ:

Կիւլպէնկեան Մատնճաղարամ

223-2

1713